

nummer 49
maart 1993

TIJD-SCHRIFT

HISTORISCHE VERENIGING VLAARDINGEN

6/8

4-

TIJD-SCHRIFT

Nummer 49, maart 1993

HISTORISCHE VERENIGING VLAARDINGEN

INHOUD

	pagina
Redactioneel	2
Van de voorzitter	4
Convocatie algemene ledenvergadering 1992	6
Notulen van de algemene ledenvergadering gehouden op 25 februari 1992	7
Jaarverslag en overzicht activiteiten	10

Artikelen

STICHTING EN OPENING VAN DE STADSGEHOOR- ZAAL, Matthijs A. Struijs	21
DE BURGEMEESTERSE DIE EREBURGERES WERD, Mevrouw H.A. Bleeker-van Styrum	51

Diversen

Uit het bestuur	70
Nieuws van de excursiecommissie	74
Vragenrubriek	75
RECENSIES, Jeroen P. ter Brugge	76
Sponsors van jubileum	82
Oproep	86
Boeken	88
Agenda	90
In het volgende Tijd-Schrift	92

REDACTIONEEL

Zoals u ziet zijn er enige grafische wijzigingen aangebracht in dit Tijd-Schrift. Door de oprukkende mogelijkheden op computergebied is het kenmerk bovenaan de pagina's verdwenen. Jammer, maar wellicht dat bij een nog verdere uitbreiding van de hardware aan deze zijde van de redactie het logo weer om de hoek komt kijken. Aan alles hangt nou eenmaal een prijskaartje.

Zouden we de kwaliteit van Tijd-Schrift qua uitvoering naar grotere hoogte willen opstuwten, dan zou dit periodiekje slechts eenmaal per jaar kunnen verschijnen! En dat wilt u toch niet? Onze drukker doet altijd zijn uiterste best er een aardig produkt van te maken (daarin slaagt hij naar mijn smaak iedere keer weer) terwijl ook de hoofdredacteur er zijn kostbare nachtrust aan opoffert om u een uiterst aantrekkelijk boekje in handen te spelen. Dat de kwaliteit van een fotootje uit de grijze oudheid soms een beetje onduidelijk naar voren komt, ach er zijn ergere dingen op de wereld, zeg ik dan maar! Ook hier weer: prijskaartje!

Niettemin is de redactie zeer druk bezig geweest om u deze keer een kleine aanbieding te doen van de in de map zittende artikelen. Onze eigen Matthijs Struijs vertrouwdde het ontstaan van onze Stadsgehoorzaal aan het papier toe. Bedankt, Matthijs, voor je medewerking. Ons oud-bestuurslid mevrouw Bleeker-Van Styrum zette haar herinneringen aan mevrouw Heusdens, die geen verdere introductie behoeft, denk ik, op papier. Als kleine jongen, toen, is mij het uiteraard allemaal ontgaan hoe dat toen in Vlaardingen reilde en zeilde met die uitbreidingen en zo. Pas in de jaren negentig nota bene dringt het dan tot mij door wat sommige mensen ongemerkt tot stand brachten. Een mooi verhaal mevrouw Bleeker,

bedankt daarvoor. Ook alle anderen die aan dit nummer meewerkten en die ik soms, vanwege de deadline, onder druk moest zetten (sorry), bedankt, bedankt.

Tot slot vraag ik nog even uw aandacht voor onze kersverse recensent Jeroen ter Brugge. Tussen zijn drukke werkzaamheden voorzag hij nieuwe uitgaven van een recensie. Ook bedankt Jeroen. Ga er mee door!

Wij wensen u veel genoegen met deze uitgave.

Frans W. Assenberg.

Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel. De illustraties van dit Tijd-Schrift komen uit het Stadsarchief, waarvoor dank.

Bloei

Aanbeveling behoeft ons Tijd-Schrift niet meer. Daartoe is het een onmisbaar boekwerk geworden voor iedereen, die geïnteresseerd is in de Vlaardingse geschiedenis. De redactie heeft na het vorige extra dikke Tijd-Schrift wederom een aantal artikelen weten te vergaren. Ook ontbreken de gebruikelijke jaarstukken niet, waarin u kunt lezen hoe het afgelopen jubileumjaar is verlopen. Een jubileumjaar waar het bestuur met trots en voldoening op terugkijkt. In Tijd-Schrift 48 memoreerde ik al een aantal festiviteiten, tot slot wil ik nog noemen de Open Monumenten Dag, de uitreiking van het prachtige Jaarboek en de uitreiking van vier restauratie-penningen. Zaken die volop in de belangstelling stonden. Hieruit mag geconcludeerd worden, dat de Historische Vereniging bloeit als nooit tevoren. Een minpunt moet ook genoemd worden en dat is het niet doorgaan van het symposium op 28 november ter afsluiting van het jubileum. Het programma zag er perfect uit en het had zeker een symposium van niveau geworden. Helaas was er te weinig belangstelling om het door te laten gaan. Zou Vlaardingen niet geschikt zijn voor zo'n gebeuren?

Verder

Natuurlijk moest er na dit drukke jaar even uitgerust worden, maar intussen kijken we ook verder. Relatief is onze vereniging niet zo jong, natuurlijk zijn we zeer blij met de oudere leden, tenslotte komt daar de kennis vandaan en deze Historie moet weer overgebracht worden op de jongeren. Prioriteit van het bestuur is dan ook zich mede te gaan richten op de naoorlogse generatie. Velen van hen zullen zich de rigoureuze maatregelen, ten behoeve van een nieuw stadshart, uit de jaren 50 en 60 en het bouwen van nieuwe

woonwijken nog wel herinneren. Ook dat is geschiedenis die bij de Historische Vereniging thuishoort. Over deze geschiedenis hoop ik, bij leven en welzijn, in een volgend Tijd-Schrift uitgebreider op te berichten.

Graag tot ziens op de ledenvergadering.

W.C. den Breems

CONVOCATIE ALGEMENE LEDENVERGADERING 1992

Het bestuur van de Historische Vereniging Vlaardingen nodigt de leden uit tot het bijwonen van de algemene ledenvergadering die wordt gehouden op dinsdag 23 maart 1993 in een zaal van de Bethelkerk, Burgemeester Verkadesingel 26 te Vlaardinger-Ambacht. De bijeenkomst vangt aan om 19.30 uur.

AGENDA

- 1 opening door de voorzitter
- 2 ingekomen stukken
- 3 notulen algemene ledenvergadering van 25 februari 1992
- 4 jaarverslag secretariaat
- 5 financieel verslag 1992 en begroting 1993 (zie pag.70)
- 6 verslag kascommissie en benoeming nieuwe kascommissie
- 7 bestuursverkiezing
- 8 mededelingen van het bestuur
- 9 rondvraag
- 10 sluiting

Bij agendapunt 7 - bestuursverkiezing.

Reglementair aftredend zijn de heren W.C. den Breems, C.J. Hart en J.J. Westerdijk. Zij hebben te kennen gegeven dat zij voor herverkiezing beschikbaar zijn. Namen van tegenkandidaten kunnen schriftelijk of telefonisch worden ingediend bij het secretariaat van de vereniging tot uiterlijk 10 maart 1993.

Na de pauze, omstreeks 20.30 uur, houdt de heer C.O.A. Schimelpenninck van der Oije, stadsarchivaris van Rotterdam, een lezing over 'Geschiedbeoefening als liefhebberij'.

NOTULEN VAN DE ALGEMENE LEDENVERGADERING VAN DE HISTORISCHE VERENIGING VLAARDINGEN GEHOUDEN OP 25 FEBRUARI 1992

De voorzitter, de heer W.C. den Breems, opende de 25e algemene ledenvergadering, die door 80 leden werd bezocht. Hij noemde 1992 een voor de Vereniging gedenkwaardig jaar. Het is niet zomaar wat om zich 25 jaar lang in te zetten voor het behoud van het Vlaardings erfgoed en het beschrijven van de Vlaardingse geschiedenis. Lof voor een ieder die actief is geweest en nog is binnen de vereniging. Wij zijn er groot door geworden. Wel was de voorzitter van mening dat wij nog lang niet groot genoeg zijn. Een ledental van 1100 op 70.000 inwoners is natuurlijk te weinig. Hij kondigde aan dat er gewerkt zal worden aan de uitbreiding van het ledenbestand, waarbij de jongere generaties niet zullen worden vergeten.

Het achterliggende verenigingsjaar stond in het teken van de voorbereiding op het jubileum. Dat er hard is gewerkt laten de resultaten zien: een fotoboek, een verjaardagskalender en een unieke jubileumdag. Maar ook in het nieuwe verenigingsjaar zijn er nog evenementen te verwachten. Met uw belangstelling en aanwezigheid zullen ook deze manifestaties zeker slagen, aldus de voorzitter. Hij kondigde tevens aan dat de vereniging waakzaam zal blijven ten aanzien van de stedelijke ontwikkelingen en waar nodig de bestuurlijke instanties op hun verantwoordelijkheden te wijzen als het gaat om ons historisch erfgoed. Vervolgens verklaarde hij de algemene ledenvergadering voor geopend.

Als ingekomen stukken waren er berichten van verhindering van de heer J. Anderson en de heer M. Thurmer. Naar aanleiding van de in de convocatie vervatte agenda stelde de heer A. Hofman voor het

verslag van de kascommissie (agenda punt 5) en de benoeming van een nieuwe kascommissie te laten voorafgaan door het financieel verslag 1992 en de begroting van 1992 (agenda punt 6) De vergadering nam zijn voorstel over. De vergadering hechtte haar goedkeuring aan de notulen van de algemene ledenvergadering van 19 februari 1991 en aan het jaarverslag van het secretariaat.

Naar aanleiding van het financieel verslag 1991 en de begroting voor 1992 stelde de heer D.C.H. Ross voor de per 1 januari 1992 goedgekeurde contributie verhoging van f 2,-- indien nodig te effectueren per 1 januari 1993. Indien dit het geval zou zijn dient het vooraf medegedeeld te worden. De vergadering nam zijn voorstel over.

Vervolgens werd goedkeuring gehecht aan het financieel verslag 1991 en de begroting voor 1992. De kascommissieleden, mevrouw S.W. van der Velden-Van Hees en de heer A. Wapenaar, hebben de kas gecontroleerd en in orde bevonden. De penningmeester, de heer J.J. Westerdijk werd vervolgens decharge verleend. Als nieuwe leden van de kascommissie werden benoemd de heer A.C. Bouman en de heer A. Wapenaar. De heer A. Hofman werd benoemd tot plaatsvervangend lid.

De voorzitter dankte de twee uittredende bestuursleden, de heer L.A. Kalden en de heer D. van Os, voor de door hen betoonde inzet. Vervolgens werden tot nieuwe bestuursleden gekozen de heer J. van Hees en de heer E. van Rongen.

Ten aanzien van het 25-jarig jubileum merkte de voorzitter op dat de jubileumdag van 25 januari een succes genoemd kon worden. Ook in financieel opzicht was er een aantal voordelen. Hij noemde de goede samenwerking met de scholengemeenschap West-

land-Zuid, en met name de conciërges, de leden van de jubileumcommissie en de ploeg vrijwilligers onder leiding van de ceremoniemeester, de heer H.J. Luth. Als komende activiteiten noemde hij de Muzikale Dag en de busreizen door Vlaardingen voor de bejaarden.

Het bestuur deelde bij monde van de voorzitter mee dat op verzoek van de redactie *Tijd-Schrift* de algemene ledenvergadering met ingang van het jaar 1993 zal verschuiven van de maand februari naar de maand maart. Tijdens de rondvraag werd aandacht gevraagd voor de mogelijke verplaatsing van het *Vissersmonument*. Het monument is eigendom van de gemeente en onze vereniging draagt bij aan het onderhoud. De *Historische Vereniging Vlaardingen* wenst voor het monument een passende lokatie en is onder deze voorwaarde in principe niet tegen een verplaatsing.

Niets meer aan de orde zijnde, sloot de voorzitter de vergadering om 20.00 uur.

JAARVERSLAG EN OVERZICHT ACTIVITEITEN

Het totaal aantal leden bedroeg bij het opstellen van dit verslag 1140. Gedurende het verslagjaar konden wij 160 nieuwe leden inschrijven. Een aantal van 70 leden liet ons echter weten het lidmaatschap per 1 januari 1993 te willen beëindigen. De algemene ledenvergadering werd gehouden op 25 februari 1992 in een zaal van de Bethelkerk, Burgemeester Verkadesingel 26 te Vlaardingen-Ambacht. Het verslag van deze bijeenkomst is in dit nummer opgenomen.

Het bestuur kent sinds de algemene ledenvergadering de volgende samenstelling:

W.C. den Breems

voorzitter

W. van de Wetering

vice-voorzitter

C.J. Hart

secretaris penningmeester

J.J. Westerdijk

J. van Hees

J.A.C. Mathijssen

A. Ouwendijk

E. van Rongen

mevrouw E.C. van der Vlis-Dijkema,

Het bestuur vergaderde het afgelopen jaar zes maal. In het jaar 1992 was onze vereniging onder meer aanwezig bij de nieuwjaarsreceptie van de gemeente Vlaardingen, de presentatie van het boek 'LAGER KINZIG' van de heer A. Pontier, de opening van de tentoonstelling 'Moby Dick' in het Visserijmuseum, het door Helinium georganiseerd symposium 'Amateurarcheologie in Zuid-Holland', de presentatie van de Stichting Exploitatie Museumkade,

de uitreiking van het waarderingsteken D'Akerboom, de afscheidsreceptie van de heer M. Bot, de afscheidsreceptie van burgemeester A.A.J.M. van Lier, de presentatie van het boek 'Beeldenroute Vlaardingen', de installatiebijeenkomst van burgemeester L.W. Stam, de opening van de expositie van Leen Zuydgeest, de presentatie van de uitgave 'De kerkgebouwen van Vlaardingen' van de heer W.C. den Breems. De presentatie van het Historisch Jaarboek Vlaardingen 1992 (16e editie) vond plaats op 5 november 1992 in het Stadhuis. Het eerste exemplaar ontving onze nieuwe burgemeester de heer W.L. Stam uit handen van voorzitter W.C. den Breems.

Het jaarboek was zoals gebruikelijk een produktie van de Historische Vereniging Vlaardingen met medewerking van het Stadsarchief Vlaardingen. Naast de jaarverslagen van de Archeologische Werkgemeenschap Helinium, de Historische Vereniging Vlaardingen, het Stadsarchief Vlaardingen, het Streekmuseum Jan Anderson en het Visserijmuseum, omvat het jaarboek de Kroniek van Vlaardingen van 1941, samengesteld door de heer M.A. Struijs en de kroniek van Vlaardingen 1991, samengesteld door mevrouw M. van Papeveld-Hörst. Hiernaast omvat het jaarboek als artikelen: 'H.K. van Minnen' door de heer L. de Snaijer, de heer M. Bot en mevrouw Van der Windt-Van Minnen met een inleiding van de heer P.J. Westerdijk, 'Het Vlaardingse Kloosterleven in de Middeleeuwen' door de heer J.P. ter Brugge en 'Onder klein tuig' door de heer F. Looimeijer.

Het jubileum-jaar

(Van de hand van het Jubileumcommissielid, dhr. A. Ouwendijk.)

1992 zal zich in de geschiedenisboeken ongetwijfeld laten vastleggen als 'het jaar waarin Burgemeester Van Lier afscheid nam en de Historische Vereniging haar 25-jarig jubileum vierde'. Met een

groot aantal activiteiten werd eens te meer ruchtbaarheid gegeven aan het feit, dat een historische vereniging niet zomaar een 'duffe' club is, maar wel degelijk met beide benen in de werkelijkheid staat en daarvoor 'hart voor de stad' heeft. Vanuit het bestuur waren twee leden (Wouter den Breems en Arie Ouwendijk) permanent bij de activiteiten betrokken en dankzij de inzet van een steeds wisselende groep van bestuurs- en commissieleden kon een uitgebreid programma worden aangeboden aan de diverse doelgroepen die daarvoor uitgekozen waren.

Start-bijeenkomst.

Allereerst waren alle leden uitgenodigd voor de jubileum-receptie, die op zaterdag 25 januari in het gebouw van de Scholengemeenschap Westland-Zuid door zo'n 800 leden werd bezocht. Hoogtepunten tijdens die bijeenkomst, waar verder doorlopend dia-klankbeelden en video's vertoond werden en het Pekel-trio voor de muzikale omlijsting zorgde, was het aanbieden van de eerste twee monumenten-tekstborden voor het Stadhuis aan burgemeester Van Lier en voor het Streekmuseum aan mede-verenigingsoprichter Jan Anderson. De borden stonden symbolisch model voor nog zo'n kleine vijftig andere borden alsmede een viertal grotere tekstpanelen. Die werden in de loop van het jubileumjaar gerealiseerd. Als promotor en fondsenwerver (plm. f 15.000,--) voor dit project tekende Arie Ouwendijk die voor wat betreft de historisch verantwoorde teksten, mocht rekenen op Hans Mathijssen en Matthijs Struijs, waarbij Jan van Hemert de taalkundige kant van het project bewaakte. Ander hoogtepunt tijdens de bijeenkomst was de voordracht van Thomasvaer (Hans Mathijssen) en Pieternel (Eva Stolk).

Vlaardingse Muziek- en Historiedag.

Een tweede grootse activiteit was het feit, dat op zaterdag 23 mei de hele markt 'op haar kop' stond vanwege diverse optredens door

middel van vertolkingen van Vlaardingse composities. Dankzij mede-organisator Ton Stolk kwamen Vlaardingse artiesten, maar ook musici van buiten de stad (of oud-stadgenoten) van heinde en verre om hun composities of die van andere (bekende en minder bekende) Vlaardingers ten gehore te brengen danwel bij te wonen. Ongetwijfeld de meestbekende toondichter daarbij was Dolf van der Linden, bekend van 'zijn' Metropool-orkest. Voor de gelegenheid draaide daarbij enige malen op elk kwartier in het carillon van de toren van de Grote Kerk een bekende 'Vlaardingse' melodie. Aan alle medewerkers werd het op die dag uitgebrachte boekje 'Vlaardingse Componisten' uitgereikt. Mevrouw Jo Mulder ontving bij de openingsplechtigheid in het Stadhuis de Culturele Prijs 'd'Akerboom'. Bovendien gonsde het de gehele dag van muziek in de marmeren hal van het Stadhuis, in de Joannes de Dooperkerk en de Pniëlkerk en in de Grote Kerk. Daarnaast was nog een aantal kraampjes rond de kerk geplaatst waarin verenigingen op muzikaal en historisch gebied zich aan het publiek presenteerden. Een publiek overigens, dat - voorzover het de warmte van die dag trotseerde en in de stad gebleven was - toch nog in redelijke mate was toegestroomd om er een gezellig geheel van te maken. Vermeldenswaard was ook nog het tentoonstellen van de Vlaardingse Haringsjees in een winkel op de Markt. De sjees was speciaal voor die gelegenheid overgekomen vanuit het Rijtuigenmuseum in Leek. Tenslotte dient ook de expositie in de hal van het Stadhuis over de Vlaardingse componisten te worden genoemd.

Historische bustour door Vlaardingen.

Een andere doelgroep tijdens het jubileum-gebeuren was de Vlaardingse bejaarden. Zij werden uitgenodigd om op 13 juni een tochtje per oude stadsbus door een groot deel van Vlaardingen te maken. Door de organisatoren Hans Westerdijk, Arie Ouwendijk en Max Thurmer van het ServiceTeam Vlaardingen, werd een fraaie tocht

uitgezet. Bejaarden werden uitgenodigd om deel te nemen en er werden afspraken gemaakt met het Visserijmuseum. Hier werd geregeld dat een 'koffiestop' werd ingelast en de deelnemers naast het museum ook de fototentoonstelling over oud-Vlaardingen konden bekijken.

Zowel 's morgens als 's middags werd een tweetal complete tours afgewerkt, zeer tot (soms zelfs emotionele) tevredenheid van de deelnemers, waarbij zeker de rondrit over het terrein van het Havenbedrijf Vlaardingen-Oost niet onvermeld mag blijven.

Open Monumentendag 1992.

De Open Monumentendag werd in 1992 traditiegetrouw gehouden op de tweede zaterdag van september, 12 september dus. Na de geslaagde activiteiten in voorafgaande jaren stond dit jaar het 25-jarig jubileum van onze Historische Vereniging Vlaardingen centraal. Hiervoor werd als domicilie gekozen voor een lokatie aan de 'levensader' van onze stad: de Oosthavenkade in het Hollandiagebouw .

Er waren diverse zaken af te handelen zoals een herhaling van de stadsrondritten, rondvaarten door de Oude Haven en een 'Kunst of Kitsch'-activiteit, later gevolgd door een veiling getiteld 'Eenmaal - Andermaal'. De Vlaardingse monumenten, Kerk en Stadhuis bijvoorbeeld, waren wel bij deze dag betrokken maar minder nadrukkelijk dan gebruikelijk. Komend jaar zullen deze gebouwen echter volledig in de belangstelling staan als de activiteiten worden geconcentreerd op de Markt in het kader van het 720-jarig bestaan van de Vlaardingse stadsrechten. Het hoogtepunt tijdens de Open Monumentendag 1992 vond 's morgens plaats in het Stadhuis waar (een deel van) het Jubileumgeschenk van onze vereniging, te weten vijftig tekstborden, aan het gemeentebestuur en aan de bewoners

van de betrokken panden werd uitgereikt. Daaronder was ook een bord, bestemd voor het Weeshuis, voor het behoud waarvan onze vereniging zich het afgelopen jaar wel zeer heeft ingespannen. De vier grote panelen, welke gewijd zijn aan het Stadhuis, de Grote Kerk, de Markt en de Haven, zullen in het voorjaar van 1993 worden geplaatst.

Daarmee kwam een einde aan een bijzonder actief jubileumjaar. De organisatie van een symposium kon op het laatste moment wegens gebrek aan deelnemers geen doorgang vinden en ook de aanmaak van bewaarbanden voor 'Tijdschrift' kon wegens gebrek aan belangstelling niet worden gerealiseerd, maar wel kwamen ter gelegenheid van het jubileum nog het boek 'Vlaardingen veranderd ... verandert ...', en het reeds genoemde boekje 'Vlaardingse Componisten' tot stand en werd aan elk lid een verjaardagkalender met daarop een aantal (meer of minder bekende) Vlaardingse plekjes aangeboden, uitgegeven aan de vooravond van het jubileumjaar bij gelegenheid van de speciale kalendertentoonstelling in het Stadsarchief.

De Historische Vereniging Vlaardingen mag gerust met trots terugzien op haar zilveren jubileum, waarbij haar stedelijke bekendheid niet weinig is vergroot. Ook uit PR-oogpunt mag gesteld worden dat het voor de vereniging een bijzonder goed jaar geweest is, waarmee met vertrouwen de toekomst tegemoetgezien mag worden... Dankzij de inzet van vele van onze leden, die wij daarvoor tenslotte - aan het einde van dit jubileumjaar - nogmaals van harte willen bedanken !

Restauratiepenningen 1992

In 1992 werden vier Restauratiepenningen uitgereikt aan personen, die hun pand of openbaar object historisch verantwoord hebben verbouwd of voorbeeldig hebben onderhouden. De Historische

Vereniging Vlaardingen wil door de uitreiking van de penningen uitdrukking geven aan haar waardering voor het behoud van historisch stedschoon in Vlaardingen. Bovendien hoopt de Vereniging op deze manier de eigenaren van andere panden in het oude stadscentrum en daarbuiten te stimuleren ook hun eigendom te behouden en in goede staat te houden. Een speciale commissie, de Commissie Stad en Monument, houdt zich binnen de Vereniging onder meer bezig met het beoordelen van de opgeknapte panden. Desgewenst geeft deze commissie advies aan de eigenaren bij verbouwingsactiviteiten.

De uitreiking van de Restauratiepenning(en) 1992 vond plaats op 10 december in het Stadhuis. Burgemeester L.W. Stam werd bereid gevonden om namens onze vereniging de penningen aan de eigenaren van de beloonde objecten te overhandigen. Drie van de vier objecten liggen aan de ruggegraat van Vlaardingen, de Oude Haven. Het eerste object is het pand van de firma Stom, Westhavenkade 37. De eigenaren geven al jaren blijk van een groot verantwoordelijkheidsgevoel voor hun pand. Steeds verkeert het in een uitstekende staat van onderhoud. Het tweede object is eigendom van de gemeente Vlaardingen: de zogenaamde Kroningslantaarn op het Stationsplein.

Na een periode waarin de kwaliteit van de lantaarn zienderogen achteruitging, is deze weer volledig opgeknapt. Bij speciale gelegenheden stroomt er weer water uit de ingebouwde fontein! Het derde object betreft een zeer opvallend pand in het Vlaardingse: Oosthavenkade 11, het voormalig huis van dr. Erkelens, thans het onderkomen van Mol & Partners. Het vierde en laatste object is het pand Schiedamseweg 93, bewoond door de familie Van der Heiden. Na overleg met de Commissie Stad en Monument is de villa met veel toewijding opgeknapt.

Bijeenkomsten

De Lezingencommissie organiseerde dit seizoen weer een aantal geslaagde lezingen. De bijeenkomst van januari werd echter niet geprogrammeerd, in verband met de feestelijke receptie ter gelegenheid van de 25-jarig jubileum van de vereniging. Op 25 februari werd - gewoontegetrouw - de Algemene Ledenvergadering gehouden. Tijdens het huishoudelijke gedeelte was (waarschijnlijk vanwege het jubileum-gebeuren) een record-aantal van 95 leden in de zaal van de Bethelkerk aanwezig. Na het vergaderdeel moest - vanwege het gehoor dat inmiddels was aangegroeid tot plm. 160 aanwezigen - verhuisd worden naar de kerkzaal zelf, alwaar Daan van Os het één en ander vertelde over Scheepsrampen met Vlaardingse vissersvaartuigen.

Op 24 maart vertelde de heer Roorda van Ijsinga over het ontstaan van dit gebied - in het grotere geheel van het Hoogheemraadschap van Delfland. Ook de kaarten van Cruquis kwamen aan bod voor een zeer aandachtig en geboeid gehoor van 105 aanwezigen, waarvoor de bovenzaal van de pastorie van de Joannes de Dooperkerk (alwaar we voor het eerst te gast waren) veel te klein bleek...

Tijdens de bijeenkomst op 21 april vertelden Jeroen ter Brugge en Matthijs Struijs aan een gehoor van plm. 140 personen over Het Hof en haar Ambachtsheren. Juist in de actualiteit van het afscheid van Burgemeester Van Lier (daarbij vergezeld door een personage uit de Ambachtsheren-tijd) was dit een zeer interessante avond, waarvoor we (eveneens voor het eerst) te gast waren in de recreatiezaal van De Meerpaal.

Op 19 mei werd voor de tweede maal de avond georganiseerd samen met de excursie-commissie. De heer Van de Heijden van het Stadsarchief uit Den Bosch vertelde een plm. 40-koppig publiek

(voornamelijk deelnemers aan de excursie in juni) over de stad en haar geschiedenis, zodat men goed geïnformeerd op pad kon gaan. Deze bijeenkomst werd gehouden in zaal De Lijndraajer. Na de zomervakantie startte het programma op 22 september met een lezing in dezelfde zaal, waar een bijna 70-koppig publiek volledig werd geïnformeerd over de geschiedenis van de touwslagerijen in Vlaardingen door Max Thurmer, zoon van de laatste directeur van De Oude Lijnbaan. Op 20 oktober vertelde de heer Van Hartingsveldt uit Kapelle over de geschiedenis van het openbaar vervoer in deze regio, waarin elk vervoermiddel uitgebreid onder de aandacht kwam. Ruim 80 toehoorders werden zeer geboeid tijdens deze eerste bijeenkomst in de recreatiezaal van Vaartland. De laatste lezing van dit jaar was die van Jan Anderson op 17 november, die in de zaal van De Wetering (waar we eveneens voor het eerst gastvrijheid genoten) aan een eveneens plm. 120-koppig gehoor vertelde, welke vaste gewoonten in Vlaardingen het hele jaar door de bevolking bezighielden.

Excursies

Op 24 juni bracht een gezelschap van 34 belangstellenden - leden en niet-leden - een bezoek aan 's-Hertogenbosch. Onder de enthousiaste leiding van de heer A. van Drunen, bouwhistoricus bij de gemeente aldaar, wandelde men 's morgens door het oude centrum. Voor de middag stond het Uilenburgkwartier op het programma alwaar de bezoekers lopend langs en varend over de Binnendieze de (bouw-)historische geheimen van dit stadsdeel werden ontsluit. De najaarsexcursie op zaterdag 17 oktober voerde naar de buurgemeente Schiedam. 55 deelnemers (een record sinds jaren) bekeken de 'Singelkerk', een eind 19e-eeuwse rooms-katholieke kerk die enkele jaren geleden tot basiliek werd verheven. Ook werd de onlangs gerestaureerde/herbouwde brandersmolen 'De Nieuwe Palmboon' aan de Noordvest bezichtigd.

Commissies

De commissies van de Historische Vereniging Vlaardingen - samengesteld door leden en bestuursleden - bruisten opnieuw van activiteiten.

Bibliografie: M.A. Struijs, J.P. van der Voort. Geen nieuwe ontwikkelingen.

Excursies: M. de Baan, P.J. Westerdijk, W. van de Wetering. Zie voor de excursies elders in dit verslag. De commissie hoopt dat leden en andere belangstellenden ook in 1993 weer in zo groten getale deel zullen gaan nemen aan haar activiteiten.

Historische Publikaties: mevrouw C. Bot, C.M.L.P. Bracco Gartner, C.J. Hart, J. van Hees, mevrouw E.C. van der Vliet-Dijkema. Het mederedigeren van het Historisch Jaarboek Vlaardingen 1992 was de hoofdtaak van deze commissie. Onder de commissie ressorteert de werkgroep

Tijd-Schrift: met als samenstelling C.M.L.P. Bracco Gartner, H.J. Luth, A. Maarleveld, E. van Rongen, P. Wapenaar en als eindredacteur/coördinator F.W. Assenberg.

Industrieel Erfgoed Vlaardingen (C.I.E.V.): W.C. den Breems, mevrouw J.P. de Ligt-Verboon, A.A. Pietersen, W. van de Wetering, M.P. Zuydgeest . Geen nieuwe ontwikkelingen .

Jubileum: kernleden W.C. den Breems, H.J. Luth, A. Ouwendijk, J.J. Westerdijk, P.J. Westerdijk. Zie voor de activiteiten van deze commissie elders in dit verslag.

Lezingen: mevrouw T. van der Hoek, A. Ouwendijk, M. Thur-

mer. De commissie die opnieuw in staat was een bijzonder gevarieerd lezingenprogramma te brengen houdt zich graag aanbevolen voor suggesties voor komende lezingen.

Stad en Monument: J. Amourens, M. de Baan, A.J. van Bommel, J.P. ter Brugge, L. Droppert, C.J. Hart, J. de Ligt. De commissie moest dit jaar tot haar grote spijt afscheid nemen van haar notuliste. Mevrouw A. Oostrum kreeg het te druk met andere activiteiten. De strijd om het behoud van het Weeshuis, de voordrachten voor de Restauratiepenning 1992, zie elders in dit verslag, de videoproduktie, de renovatieplannen voor de binnenstad, waren onder meer de aandachtsvelden van deze commissie.

Vissersmonument: W.C. den Breems, D. van Os, M.A. Struijs, M.P. Zuydgeest. Geen nieuwe ontwikkelingen.

Bij de afsluiting van het jaar 1992 wil het bestuur alle commissieleden, de bezorgers van de publikaties en het leger van vrijwilligers die het jubileumjaar zo hebben doen slagen, danken voor hun inzet.

STICHTING EN OPENING VAN DE STADSGEHOORZAAL

Matthijs A. Struijs.

Een tijdperk van 40 jaar is in het licht van de geschiedenis gezien nog kleiner dan een speldeprik. Toch vind ik het aardig ook eens een stukje recente geschiedenis te beschrijven. Al moet ik zeggen dat ik liever de resoluties van de Vlaardingse vroedschap uit de 17e eeuw lees, dan de notulen van de vergaderingen van het moderne gemeentebestuur, die ik voor het onderstaande artikel moest raadplegen. In die oude resoluties worden de zaken namelijk gezegd zoals ze zijn. Er zit nog geen, of in ieder geval heel weinig politiek achter. En als er politiek achter zit, dan is die vaak zo doorzichtig dat ze er gemakkelijk uit te zeven is. Met de notulen van het gemeentebestuur ligt dat duidelijk anders. Er wordt veel gezegd, maar vaak niet wat men eigenlijk bedoelt. En dan ben ik te weinig politiek onderlegd om te begrijpen wat er achter zit en dat maakt mij dan zéér kregelig. Zo zelfs, dat ik al een enkele keer een bepaald onderzoek heb afgebroken, omdat ik de dingen áchter de dingen in die notulen niet kon vatten. De notulen met betrekking tot de stichting van de Stadsgehoorzaal waren echter vrij duidelijk, althans naar mijn gevoel. Maar wellicht leest een politiek geschoolde geheel andere dingen daaruit dan ik in het onderstaande heb getracht weer te geven. Het zij zo. Het was dan ook alleen maar mijn bedoeling een schets te geven onder welke omstandigheden de Stadsgehoorzaal destijds tot stand kwam. Een stukje Vlaardingse geschiedenis dat ik als 12-jarig kind min of meer bewust heb meegemaakt.

Stichting

In het begin van het jaar 1947 kwamen Burgemeester en Wethouders van Vlaardingen tot de conclusie dat het culturele- en het vereni-

gingsleven in Vlaardingen in zijn ontwikkeling werd belemmerd door een ernstig tekort aan zaalruimte. Dit was duidelijk geworden uit een enquête onder de vele culturele instellingen en verenigingen in Vlaardingen. Allerlei instanties, zowel kerkelijke als particuliere, hadden al pogingen aangewend om in deze toestand verandering te brengen, maar dat had vrijwel geen resultaat opgeleverd. Burgemeester en Wethouders stelden daarom de gemeenteraad van Vlaardingen op 26 februari 1947 voor, zelf maar een begin te maken met de oplossing van dit zalenprobleem.

Als plaats voor een nieuw te stichten zaal achtte men het meest aangewezen de gronden naast de zaal "Harmonie" aan de Schiedamseweg, de zogenaamde tuin van de Harmonie, in erfpacht uitgegeven aan de N.V. De Zaal Harmonie, alsmede enkele gronden aan de Emmastraat en de Emmazijstraat. Het college achtte het mogelijk op deze terreinen binnen betrekkelijk korte tijd tot een behoorlijke verbetering van het zalenprobleem te komen.

Voorafgaande aan de behandeling van dit voorstel in de gemeenteraadsvergadering van 4 maart 1947, gaf burgemeester Mr J. Heusdens een mondelinge toelichting op het voorstel. Hij merkte op dat, hoewel Vlaardingen nog een groot woningprobleem kende (er lagen nog 2.700 aanvragen voor huisvesting of betere huisvesting te wachten), er toch ook een open oog moest zijn voor de culturele belangen in Vlaardingen. 'Een stad, welke haar culturele leven verwaarloost, mist aantrekkingskracht voor anderen en zal tenslotte verstarren. Een stad zonder een behoorlijk cultureel leven is niet compleet', was zijn opvatting.

Na een pittig debat ging de gemeenteraad uiteindelijk accoord met het voorstel van B & W, maar er waren de nodige aarzelingen. Het bestaan van een zalenprobleem werd wel onderkend, maar de vraag

was of dat probleem wel zo nodig door de gemeente moest worden opgelost. Men was beducht voor een gemeentelijke exploitatie van een zaal, waar altijd geld bij zou moeten. Dat met name het terrein rond de Harmonie in het voorstel werd genoemd, vormde een ander struikelblok, want indien dit terrein door de gemeente zou worden onteigend, kon het dan nog aan derden worden uitgegeven, die ter plaatse een niet-gemeentelijke zaal zouden willen bouwen? Zo niet, dan zou het wel een gemeentelijke exploitatie *moeten* worden.

Opvallend in het debat was, dat de raadsleden vrijwel allemaal méér achter het B & W voorstel zochten dan de letterlijke tekst aangaf. Men meende dat het voorstel meer inhield dan alleen een beginselbesluit: 'Het bindt de raad aan een bepaalde oplossing, welke thans nog niet besproken mag worden'. 'Stimuleren betekent niet hetzelfde als zelf ter hand nemen'. Hoewel B & W officieel ontkenden dat er meer achter zat, gaf burgemeester Heusdens toch toe dat ter zake reeds overleg was gepleegd met verschillende instanties en dat hij daarom optimistisch was dat B & W een aanmerkelijke verbetering van het zalenprobleem zouden kunnen bewerkstelligen.

Ook het feit dat er nog zoveel woningen moesten worden gebouwd en de daaraan gekoppelde vraag of het tot stand komen van zaalruimte daartegen afgewogen wel zo nodig was, werd besproken. Met name het raadslid van de Staatkundig Gereformeerde Partij, de heer M. den Admirant, vond dat de woningbouw absoluut voorrang moest hebben. Maar niet alleen daarom was hij tegen het stichten van een gemeentelijke zaal: 'De vraag naar allerlei gemakkelikheden is vooral na den gruwelijken oorlog zeer toegenomen. De danswoede bijvoorbeeld heeft een ongekennde hoogte bereikt en de dankbaarheid, dat God ons van de tirannie en het geweld bevrijdde, schijnt zich bij velen, helaas, te moeten uiten door een overdreven zucht naar vermaak'. Door de wol van talloze raadsvergaderingen

De Harmonie zonder Stadsgehoorzaal

geverfd, zei hij er zelf maar bij dat dit 'wellicht weer als conservatief, als een voorstaan van verouderde begrippen zal worden aange-merkt'. Het voorstel van B & W werd daarna met 21 tegen 5 stemmen aangenomen.

Pas op 28 december 1949 kreeg deze zaak een vervolg, althans in de openbaarheid van een raadsvergadering, want inmiddels bleken er besprekingen te hebben plaatsgevonden met het bestuur van de N.V. "De Zaal Harmonie". In een algemene vergadering van aandeelhouders van deze N.V. hadden de aandeelhouders zich bereid verklaard hun aandelen aan de gemeente Vlaardingen over te dragen voor 500% van de nominale waarde, plus de kosten. Burgemeester en Wethouders stelden de bereidwilligheid van die aandeelhouders zeer op prijs, want de aankoop van deze aandelen zou een belangrijke bijdrage kunnen vormen tot oplossing van het zalenprobleem. Voor niets ging dit uiteraard niet. De aankoop van de aandelen zou de gemeente op een uitgave van 67.500 gulden en 1.000 gulden kosten komen te staan. In het voorstel om over te gaan tot aankoop van de aandelen Harmonie, vroegen B & W ook nog een krediet van 5.000 gulden 'voor kosten van het ontwerpen van een voorlopig schetsplan tot verbouw van de zaal Harmonie', met het doel een juist beeld te kunnen vormen van wat er terzake tot stand zou kunnen komen. Zowel de gelden voor de koop van de aandelen als het krediet voor het schetsplan konden worden gedekt 'uit het daartoe beschikbare fonds'. Wat dat fonds inhield werd pas later onthuld. De gemeenteraad reageerde zeer positief op dit voorstel. De leden dankten om strijd (*om het hardst, red.*) de aandeelhouders van de Harmonie voor hun bereidwilligheid tot verkoop van hun aandelen aan de gemeente.

Als zij die aandelen aan particulieren hadden verkocht, dan was er voor hen waarschijnlijk wel een hogere prijs uit de bus gekomen,

maar de gemeente had dan geen schijn van kans meer gehad om ter plaatse iets te beginnen. Verschillende leden vroegen om meer informatie over de plannen van B & W, maar daar ging het college niet op in. Wél liet men blijken dat het niet de bedoeling was de zaal Harmonie te laten zoals zij was. 'Daarvoor bestaat er teveel gebrek aan een grotere ruimte'. Er zou verder op een volledig voorstel moeten worden gewacht. Met betrekking tot de exploitatie drong de raad aan op een oplossing waartegen het overgrote deel van de raad geen bezwaar zou hebben, bijvoorbeeld in de vorm van een stichting. De raad nam vervolgens het voorstel zonder hoofdelijke stemming aan. Echter wel met de aantekening dat de heer Den Admirant zijn goedkeuring er niet aan kon geven, 'omdat de zaal ongetwijfeld hoofdzakelijk voor doeleinden gebruikt zal worden, waartegen hij principiële bezwaren heeft'.

Op 11 mei 1950 besloot de gemeenteraad tot terugneming van het erfpachtsrecht van een strook grond ten behoeve van de verbouw en op 3 oktober 1950 deden B & W de raad enkele voorstellen toekomen die bij aanvaarding, als 'laatste etappe', naar de verwezenlijking van een ruime, goed geoutilleerde zaal zouden leiden. Al uit de enquête van 1947 was gebleken dat 'de bouw van een behoorlijke zaal met 700 à 800 zitplaatsen, passende bij de behoeften van een stad als Vlaardingen, mede gelet op haar ontwikkeling in de naaste toekomst noodzakelijk is'. Ter uitvoering van het raadsbesluit van 5 januari 1950, betreffende het toestaan van een krediet voor een te maken schetsplan, waren besprekingen gevoerd met ir S. van Ravesteyn, architect B.N.A. te Utrecht, die de opdracht tot het maken van een voorlopig plan had verkregen. Al spoedig was gebleken dat een restauratie van de zaal Harmonie geen bevredigend resultaat zou opleveren. De zaal was te klein en te gebrekkig geoutilleerd. De architect ontwierp daarop een plan dat voorzag in de bouw van een stadsgehoorzaal met aangrenzende ruimten, op het

terrein van de Harmonie dat 'om een zo zuinig mogelijke oplossing te verkrijgen, het bestaande complex zoveel mogelijk intact laat', zodat een kostbare verbouwing zou worden vermeden. Het plan van Van Ravesteyn bestond uit een gehoorzaal met 679 zitplaatsen, waarvan 129 op een balkon, bij overdekte orkestbak te verhogen tot 714 zitplaatsen. Het toneel, grenzend aan de Harmonie, zou met inbegrip van de rollenzolder 17½ meter hoog worden, 17 meter breed en 10 meter diep, met een opening naar de zaal van 9 x 6 meter.

De kosten voor het gebouw werden in eerste instantie begroot op 700.000 gulden, maar door prijsstijgingen en opgelegde wijzigingen in het plan werd deze raming al snel opgetrokken naar 795.000 gulden. De financiering hiervan mocht de gemeentekas zo min mogelijk bezwaren en daar was ook een mogelijkheid toe aanwezig: het al eerder aangeduide 'fonds'. Dit fonds was kunnen ontstaan 'dankzij een overeenkomst, welke de gemeente met betrekking tot de bouw van woningen sloot'. Met wie die overeenkomst werd gesloten werd vooralsnog in het midden gelaten, maar later bleek dit te zijn met de Bataafse Petroleum Maatschappij en met de Caltex: grote oliemaatschappijen die zich na de oorlog aan de overzijde van de Maas enorm ontwikkeld en die in Vlaardingen op grote schaal woningen konden laten bouwen voor hun uit geheel Nederland afkomstige werknemers. Er was een B- en een C-fonds, kennelijk naar de eerste letters van die maatschappijen. Het B-fonds was gereserveerd voor sport, volksgezondheid en recreatie, bijvoorbeeld voor de stichting van een zwembad etc. Het C-fonds bleek bedoeld te zijn voor restauratie en inrichting van de Visbank en voor de bouw van een nieuwe zaal. Het was inclusief rente 660.000 gulden groot. De donaties voor deze fondsen waren kennelijk doelgericht gegeven, want later zou een raadslid opmerken dat toen dat geld werd gegeven 'wij enkele verplichtingen op ons namen,

De toenmalige wethouder T. de Bruin

waarvan er één was de stichting van een stadsgehoorzaal'. Voor de aankoop van de aandelen Harmonie, de terugkoop van het erfpachtsrecht van de benodigde gronden én voor de restauratie van de Visbank, werd het C-fonds aangesproken voor 120.000 gulden, zodat 540.000 gulden overbleef. Derhalve een tekort van 255.000 gulden. Maar daarvoor zou eventueel een beroep op het B-fonds kunnen worden gedaan. De exploitatie van de zaal c.a. diende te worden verzorgd door een in het leven te roepen culturele stichting. Het was de bedoeling de gehoorzaal te bezigen voor concerten, uitvoeringen, toneel- en filmvoorstellingen. De exploitatie ervan werd begroot op 58.000 gulden, volledig gedekt door huur- en buffet-opbrengsten, met een verwacht batig saldo van 2.675 gulden.

De gemeenteraad kreeg op 12 oktober 1950 gelegenheid zich over dit voorstel uit te spreken. Maar vooraf had de burgemeester een mededeling. Hij had in de Verenigde Staten met een bepaald bedrijf besprekingen gevoerd en die zouden tot resultaat hebben dat dit bedrijf niet alleen naar Vlaardingens zou komen, maar hier ook een aantal woningen zou laten bouwen. En als dat voornemen door zou gaan, dan zou het tekort van het C-fonds met 110 à 120.000 gulden worden verminderd, terwijl dit ook de exploitatierekening gunstig zou beïnvloeden, waardoor het batig saldo hoger zou kunnen worden. (Omdat dit geld gestort zou worden in het C-fonds en we die C hiervoor gelezen hebben als staande voor 'Caltex', lijkt het dat die veronderstelling niet opgaat, maar ook de naam van het Amerikaanse bedrijf begon met een C: Cincinnatti).

Na de mededelingen van de voorzitter begon een vrij uitvoerig raadsdebat, waarvan de notulen 25 gedrukte pagina's omvatten. Omdat het in dit debat ging om de feitelijke stichting van de Stadsgehoorzaal in Vlaardingens, staan we hierbij wat uitvoeriger stil door samenvattend enkele uitspraken van raadsleden weer te geven.

Het debat werd geopend door de heer Van Munster van de Partij van de Arbeid die onder meer zei: '... het inwonertal [van Vlaardingen] stijgt voortdurend. De behoefte aan een comfortabel ingerichte zaal met ruime zitplaatsen, waar men gaarne vertoeft, waar sfeer is en waardoor het culturele leven in Vlaardingen zich op een hoger plan kan plaatsen, wordt dus steeds groter. Het is zelfs de vraag of deze zaal voor de toekomst wel groot genoeg zal blijken te zijn'. Volgens Van Munster ging het er in deze vergadering om, of de raad de moed en de durf had een besluit te nemen voor de toekomst.

Het raadslid Van der Veen, van de Christelijk Historische Unie, wiens fractie over de bouw van de zaal gematigd optimistisch was, wees er op dat bij de stichting van deze zaal voor een groot deel van de Vlaardingse bevolking bezwaren zouden kunnen gaan bestaan, indien er in deze zaal dingen gingen gebeuren, waar velen zich aan zouden ergeren. Hij bond B & W en het toekomstige stichtingsbestuur dringend op het hart dit te voorkomen: 'laat men te allen tijde rekening houden met deze gevoelens. De gehele bevolking van Vlaardingen moet zich in het bezit van de nieuwe zaal kunnen en blijven verheugen'.

Met vooruitziende blik merkte Van der Veen ook op dat de zaal bij haar stichting wel zeer modern zal zijn, maar hij stelde zich voor dat over 50 of 60 jaar deze zaal weer ouderwets zou zijn of nodig moest worden verbeterd. Hij zou het volkomen fout vinden nu te zeggen dat het dan levende geslacht daar dan maar voor moest zorgen. Van der Veen doelde hiermee op het feit dat in de begroting van de zaal géén afschrijving was opgenomen. Hij veronderstelde dat dit toch wel zou moeten, al waren de stichtingskosten van het gebouw dan ook via de fondsen geschonken. De heer Weststrate van de Anti Revolutionaire Partij vond het gelukkig dat Vlaardingen

over het C-fonds kon beschikken, anders zou het de gemeente wel erg veel geld gaan kosten. Hij constateerde met dankbaarheid dat de fondsen bestonden en dat het bestaan ervan nu eindelijk in de openbaarheid kon komen, 'immers, over die fondsen hing steeds een waas van geheimzinnigheid'. Weststrate geloofde overigens niet dat de stichting van deze zaal het zalenprobleem volledig op zou lossen. Alleen al het feit dat de Harmonie haar toneel zou kwijt-raken, maakte die zaal al minder bruikbaar dan voorheen. Hij hoopte vooral dat de nieuwe zaal het culturele leven in Vlaardingen op een hoger peil zou brengen. Dat het peil op dat moment niet zo hoog was, mat hij af aan een advertentie waarin de opvoering van het toneelstuk "Moppie" werd aangekondigd. Maar als de nieuwe zaal er was, dan zouden ook gezelschappen van buiten Vlaardingen aangetrokken kunnen worden en daardoor 'zullen er in onze gemeente werken van een hoger gehalte dan thans gebruikelijk, opgevoerd kunnen worden'. [Alsof "Varia" niet bestond!]. Na nog wat vragen betreffende de financiën, verklaarde Weststrate dat zijn fractie zich niet tegen het voorstel zou verzetten, al had hij zich persoonlijk afgevraagd of de nieuwe zaal niet erg veel op "Kunstmijn" in Dordrecht geleek, eveneens een schepping van ir Van Ravesteyn. Het na Weststrate aan het woord komende raadslid Van der Drift, hield het kort en was optimistisch vanwege de afmetingen van de zaal. Die moest niet kleiner worden dan het plan was, meende hij. Verder was ook hij B & W erkentelijk voor de door hen geformeerde fondsen.

De heer Den Admirant van de S.G.P. liet aan zijn betoog de opmerking voorafgaan dat het geen verwondering zou verwekken dat hij een ander geluid zou laten horen dan de hem voorgaande sprekers. Hij begon met een aantijging tegen B & W, namelijk dat zij om tactische redenen de benaming "Stadsschouwburg" hadden gewisseld voor de benaming "Stadsgehoorzaal". Want het zou geen

Exterieur van de Stadshoorzaal

zaal worden waarin alleen vergaderingen zouden worden gehouden, maar het zou een zaal worden waarin toneel- en filmvoorstellingen, bonte avonden enzovoort zouden worden gehouden. 'Tezamen vormende het zogenaamde culturele leven van Vlaardingen'. Om principiële redenen alleen al kon Den Admirant dus niet met het voorstel accoord gaan. Hij verweet het de A.R.-raadsleden dat die dit wél deden. Twaalf jaar geleden zou dat niet zijn gebeurd, want toen zag men een stemverhouding van rechts tegen links. De introductie van een stichtingsvorm voor deze zaal beschouwde Den Admirant als een handigheidje. Volgens hem zou in feite de gemeente de zaal gaan beheren en daar had hij bedenkingen tegen. Vooral omdat de zaal hoofdzakelijk voor vermakelijkheden gebruikt zou gaan worden en hij het vermoeden had dat de zaal ook op zondag zou worden verhuurd.

Wat de financiële kant betrof, zag hij liever dat de 8 ton die de zaal zou gaan kosten, in de woningbouw zou worden gestoken. Hij verwachtte dat de exploitatie van de zaal de gemeente op den duur zuur zou opbreken. Behalve de principiële reden, was dit voor Den Admirant een tweede reden om tegen het voorstel te stemmen. Hierna kwam de heer Don aan het woord. Hij vond dat de gemeente de plicht had om er voor te zorgen dat in Vlaardingen een verantwoord cultureel leven mogelijk was. Vooral vond hij dit een plicht tegenover de van oorsprong van elders komende Vlaardingers, die, met een werkweek van 48 uur, 's avonds tijd hadden om wat anders te doen dan te werken, bijvoorbeeld een mooi concert bijwonen. Vlaardingen had voor 90% een arbeidende bevolking, voor wie de nieuwe zaal van betekenis kon worden. Hij achtte het een christenplicht om er aan mee te werken dat hier iets tot stand zou komen, waardoor het geluk van de bevolking verhoogd kon worden. De heer Van Toor zag graag de 'ouderwetse' afschrijvingspolitiek weer ingevoerd. Dat de gemeente de eerste jaren van

het bestaan van de zaal wat zou moeten bijpassen om de exploitatie rond te krijgen vond hij niet zo erg. Hij gaf de heer Den Admirant de raad de jeugd van zijn volgelingen goed in de gaten te houden: die zouden over verschillende dingen wel eens anders kunnen denken dan Den Admirant, zodat hij later nog wel eens spijt zou kunnen hebben van het hardnekkig bij het oude beginsel blijven. Zelfs Den Admirant zou een goed toneelstuk als "Schipper naast God" en andere kunnen waarderen, wanneer deze er toe kon komen om eens een behoorlijke uitvoering bij te wonen.

Als laatste sprak de heer Walstra. Ook hij was blij met het bestaan van de fondsen. Evenals Weststrate vond hij dat de Harmonie nodig verbeterd moest worden. Hij hoopte dat in ieder geval de gevel van die zaal wat meer in 'harmonie' met de omgeving gemaakt zou kunnen worden. Als enige vroeg hij zich af, of er wel gedacht was aan een behoorlijke parkeergelegenheid voor auto's. Wat Walstra betrof behoefde de exploitatierekening niet belast te worden met afschrijving op het gebouw. Men kon niets afschrijven op iets dat niets kost, vond hij. Het instellen van een fonds voor vernieuwingen was voor hem voldoende. Zo'n fonds zou dan gevoed kunnen worden door eventuele batige saldi van de exploitatie daarin te storten. Over de opmerking van Den Admirant dat de benaming Stadsgehoorzaal een tactisch foefje van B & W was, zei Walstra dat hij zelf liever de benaming "Stadsschouwburg" had gehad, maar geen bezwaar maakte tegen de naam "Stadsgehoorzaal". Wél maakte hij er bezwaar tegen dat Den Admirant het culturele leven op één lijn stelde met een toneelstuk als "Moppie", dat door Weststrate naar voren was gebracht: 'Met een dergelijke uitlating kwetst men de gevoelens van een zeer groot deel van de bevolking'.

Dit allemaal en nog veel meer gezegd zijnde, kwam voorzitter Heusdens aan het woord. Hij bedankte eerst alle leden op één na

voor de wijze waarop zij het voorstel hadden ontvangen en besproken. Vervolgens gaf hij uitleg over het B- en C-fonds. Dat afschrijving niet zou worden toegepast was om de tarieven laag te kunnen houden. Als men wel wilde afschrijven en toch lage tarieven hantieren, dan zou met een jaarlijks tekort ten laste van de gemeentebegroting genoegen moeten worden genomen. B & W achtten het beter eventuele voordelige saldi te storten in een speciaal fonds tot kweking van een reservekapitaal, om onverwachte omstandigheden het hoofd te kunnen bieden.

Burgemeester Heusdens erkende dat Van Ravesteyn bij zijn ontwerp beïnvloed was geweest door "Kunstmin" in Dordrecht. Hij vond dat 'gelukkig': 'er zit romantiek in "Kunstmin"' en hij vond het ontwerp voor de Stadsgehoorzaal beter geslaagd dan het ontwerp voor een Cultureel Centrum in Schiedam, dat hij had gezien. De aanpassing van de gevel van de Harmonie, die in de oude toestand sterk zou gaan afsteken bij de nieuw te bouwen zaal, achtte hij een taak voor het te vormen stichtingsbestuur. Over de tarieven sprekend, zei hij dat bijvoorbeeld "Kunstmin" géén vast tarief kende. Voor plaatselijke verenigingen vroeg men daar 135 gulden huur en voor verenigingen uit de naaste omgeving 165 gulden. Van beroepsgezelschappen werd 185 gulden gevraagd. Voor Vlaardingen wilde hij een vast tarief, met reductie bij regelmatige verhuur. Wat het parkeren betreft, dat zou in de Emmastraat kunnen, terwijl in de toekomst waarschijnlijk nog wel een mogelijkheid te vinden zou zijn om de parkeergelegenheid uit te breiden. (En met die opmerking was het lot van de oude Watertoren aan de Emmastraat vastgesteld, want op die plaats kwam een parkeerterrein).

Burgemeester Heusdens kwam toen op de reden waarom hij één van de raadsleden, de heer Den Admirant, van zijn dankwoord uitsloot. Hij deelde mee, altijd eerbied te hebben gehad voor de principes

Deel van het interieur van de Stadsgehoorzaal

van de raadsleden en hen allen steeds au serieux genomen te hebben. Maar de reactie van de heer Den Admirant stond hem niet aan. De insinuatie over de zaalbenaming trok de oprechtheid van B & W in twijfel. Bovendien was de aantijging onwaar, want van begin af aan had de benaming 'Stadsgehoorzaal' altijd in de originele stukken gestaan. Voorts wees hij erop dat ook Den Admirant instemming had betuigd met de instelling van het C-fonds, wetende waarvoor dit fond bestemd was. Waar Den Admirant de heer Weststrate verandering van principe verweet, moest hij maar bedenken dat hij nu ook van principe was veranderd. Heusdens vond het uiterst pijnlijk dat dit die avond was gepasseerd. Het bevorderde niet bepaald de lust bij het gemeentebestuur om te trachten nog meer werken voor Vlaardingen tot stand te brengen.

Na de voorzitter sprak wethouder De Bruijn zijn erkentelijkheid uit aan Ir Van Ravesteyn, die, gebonden aan een bepaald bedrag toch een behoorlijk gebouw wist te ontwerpen. Hij had zich behoorlijk van zijn taak gekweten. De gelijkenis met "Kunstmin" vond De Bruijn niet bezwaarlijk: 'Het zal een gebouw worden, dat sympathiek aandoet. Omdat de versieringen minder talrijk zullen zijn dan in "Kunstmin", wordt de Vlaardingse zaal wat soberder van karakter'. In tweede instantie hierna sprekend, zetten diverse raadsleden enige verkeerd begrepen uitspraken recht. Weststrate erkende dat de A.R. en de S.G.P. in veel opzichten een gelijk uitgangspunt hadden. Wat culturele zaken betrof stond de A.R. echter op het standpunt dat niet de behoefte van de eigen groep als richtsnoer genomen mocht worden, maar ook gelet moest worden op het algemeen belang. Een bepaalde groep mag haar wil niet aan een andere groep opleggen. Bij de stellingname a priori van Den Admirant dat alleen vermaak in de zaal plaats zou hebben, vergat Den Admirant te noemen dat er ook zang- en muziekuitvoeringen in de zaal zouden worden gehouden, 'en daar zou men niet van mogen genieten'?

Den Admirant reageerde op één en ander door eerst op te merken dat hij de scherpheid van de voorzitter niet had verwacht. Voor hem waren Stadsschouwburg of Stadsgehoorzaal éénzelfde begrip. Hij verklaarde in 1948 een voorbehoud te hebben gemaakt toen hij vóór de instelling van het C-fonds stemde, namelijk het voorbehoud van een mogelijk afwijzend oordeel over sommige onderdelen, welke met behulp van dit fonds zouden worden tot stand gebracht. Verder zei hij dat er die avond op gewezen was, dat men rekening zou moeten houden met de gevoelens van andersdenkenden. 'Maar wanneer de Stadsgehoorzaal straks op zondag ook open is worden daardoor de gevoelens van andersdenkenden niet gekrenkt? Voor zeer vele inwoners zal men in deze zaal contrabande gaan vertonen, ook hierdoor kunnen de gevoelens van andersdenkenden worden gekrenkt'. Hij achtte zich gerechtigd 'om op grond van Gods Woord tegen een voorstel als dit bezwaar te maken'.

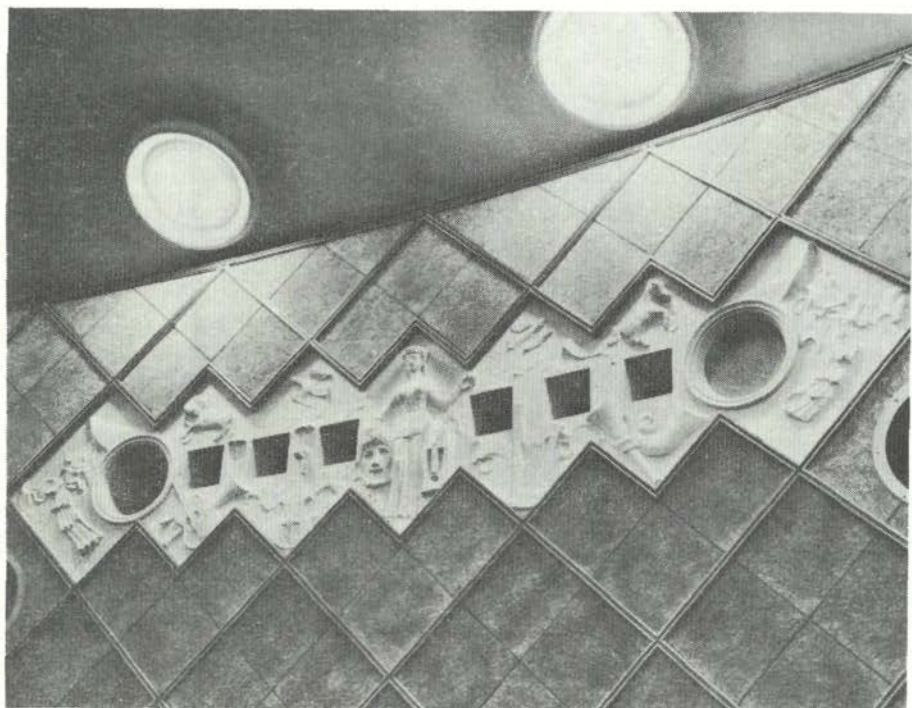
De voorzitter diende Den Admirant van repliek door op te merken dat er in 1948 geen debat was geweest bij de instelling van het C-fonds. Den Admirant kon dus geen voorbehoud hebben gemaakt. Heusdens betreurde de houding van Den Admirant en zou het op prijs stellen met hem hierover een persoonlijk onderhoud te hebben. Het voorstel tot het stichten van een stadsgehoorzaal werd daarna zonder hoofdelijke stemming aangenomen, met dien verstande dat de heer Den Admirant geacht wilde worden tegen het voorstel te hebben gestemd. Het aansluitende voorstel tot het in het leven roepen van een Stichting Stadsgehoorzaal werd na een kort debat eveneens zonder hoofdelijke stemming aangenomen, met dezelfde tegenstem.

Hiermee waren een paar belangrijke stappen genomen, maar de zaal was er nog niet mee gerealiseerd. Behalve de normale procedures van goedkeuring door Gedeputeerde Staten en dergelijke, moest in

Den Haag ook nog bouwvolume voor de zaal worden losgepeuterd. Op 6 maart 1951 werd met de bouw begonnen en op 28 maart 1951 werd de eerste paal geslagen. Daarna werd er voortvarend gebouwd. Een bouw die belangstellend begeleid werd door de overal op- en inklimmende burgemeester Heusdens, die een ideaal verwezenlijkt zag worden. Het hoogste punt van het gebouw werd op 1 oktober 1951 bereikt. Als markering daarvan werd de vlag in top gehesen door mevrouw Van Ravesteyn, de echtgenote van de architect. Het gebouw is met 271 houten palen van 16 meter lengte onderheid, met elk een betonnen bovenstuk van 2½ meter. Het hoogste punt ligt op 18.10 meter boven het trottoir.

De burgemeester maakte van de gelegenheid van het bereiken van het hoogste punt gebruik om de bevolking geschenken voor de nieuwe zaal te vragen, omdat men 'gebonden was aan een bepaald budget, dat niet overschreden kon worden en het gevolg daarvan is, dat enkele dingen die niet absoluut noodzakelijk zijn, maar het geheel toch aanmerkelijk kunnen verfraaien en verbeteren, nog op het verlanglijstje staan'.

Op 6 november 1951 kreeg de gemeenteraad nog wel wat voor de kiezen wat de bouw van deze zaal betrof, want er moest geld bij! 125.000 gulden voor gestegen bouwkosten, voorzieningen aan de Harmonie en voorzieningen voor de parkeergelegenheid. Gelukkig was het C-fonds inmiddels óók gegroeid met 131.000 gulden, zodat het uiteindelijk tekort uitkwam op 249.000 gulden. Zoals afgesproken zou dit tekort worden geleend uit het B-fonds, maar daar kreeg de raad nu bezwaren tegen. Men wilde liever het tekort lenen. Want als het B-fonds later werd gebruikt voor de bouw van een zwembad, dan zou er toch ook geleend moeten worden. Nadat B & W hadden toegezegd voor het gehele tekort een vaste lening te sluiten werd het voorstel zonder hoofdelijke stemming aangenomen,

De mooi versierde filmgaten op het balcon.

met dien verstande..., inderdaad dat de heer Den Admirant geacht wilde worden te hebben tegengestemd. Het had hem gefraspeerd, dat de gemeente al binnen het jaar door deze stadsgehoorzaal op hoge kosten werd gejaagd. Hij was er voorts van overtuigd dat dit niet bij deze ene keer zou blijven.

In de Nieuwe Vlaardingsche Courant van 25 april 1952 wordt de opening van de Stadsgehoorzaal op maandag 28 april 1952 aangekondigd. Vermeld wordt dat het gemeentebestuur bij die opening de genodigden een voorstelling aan zou bieden van "De Bruiloft van Figaro", een blijspel in vijf bedrijven van de Franse schrijver De Beaumarchais, uit te voeren door de Toneelgroep Nederlandse Comedie, onder directie van Johan de Meester, Guus Oster en Han Bentz van den Berg. De directeur van het Luxor-(Bioscoop) Theater, Nacky N. Mulder, die vele jaren lang een gedichtje voor de voorpagina van de Nieuwe Vlaardingsche Courant schreef, maakte ook voor de opening van deze zaal een gedicht. Kennelijk was hij toen nog niet bang voor de concurrentie van de zaal, waar, zoals uit het voorgaande duidelijk werd, óók films zouden worden vertoond! Zie pagina 42 voor een kopie van het gedicht van Mulder. Voor de inderdaad wat benepen ingang, met de beruchte 'keukendeuren' had Mulder dus een verklaring gevonden: weldoordacht op effect berekend.

Dat hij schrijft over 'hoe u er over denken mag' zal wel verband houden met de houding van de Vlaardingse kerken ten opzichte van de Stadsgehoorzaal. Zoals uit het voorgaande al bleek, had een deel van de christelijke Vlaardingse bevolking moeite met deze zaal. Moeite, omdat zij wantrouwde wat er in de zaal aan 'vermaak' zou worden gegeven, maar meer nog moeite omdat de zaal ook op zondag verhuurd zou worden. Maar in de gemeenteraad ging het om het in dit opzicht meest conservatieve deel van de bevolking.

28 April '52 !

't Is zover! De deuren open!
De cultuur-gaping is dicht!
Alle ogen zijn vanavond
Op ons droompaleis gericht!
En al zien we er veel vreemds aan,
Dat went ook wel op de duur,
Prijzen we de Muzentempel,
Brenger van nog meer cultuur ...
En hoe of u nu ten slotte
Over alles denken mag,
d' Acht en twintigste April is
Voor de stad een grote dag!
't Is zover! De deuren open ...
En al zijn die dan wat klein,
Des te groter zal uw eerbied
Voor het sprookje binnen zijn!

Nacky N. Mulder.

Het gedicht van Nacky Mulder in de krant van 25 april 1952.

Zowel de A.R.P. als de C.H.U. gingen met de voorstellen mee, zonder op dit punt of deze punten een accent te leggen. Bovendien werd C.H.U. wethouder H.K. van Minnen voorzitter van het Stichtingsbestuur. Maar toen de uitnodigingen voor de opening waren verzonden, bleken ook de Hervormde en Gereformeerde Kerken in dit opzicht problemen te hebben en onder de leden van deze kerkgenootschappen moesten toch de aanhangers van de A.R.P. en de C.H.U. worden gezocht.

De Centrale Kerkeraad van de Hervormde Gemeente zond namelijk het college van Burgemeester en Wethouders een brief als reactie op de uitnodiging tot het bijwonen van de opening van de zaal, waarin zij mededeelde 'na breed en ernstig beraad' niet op deze uitnodiging te mogen ingaan. Zij was erkentelijk voor het feit dat het gemeentebestuur ook de kerk bij de opening had willen betrekken en zij stond niet zonder meer afwijzend tegenover het streven van het gemeentebestuur om het cultuurleven in Vlaardingen een goede en verantwoorde plaats te geven. Integendeel: de kerk erkende de waarde van het culturele leven, 'al zal zij dit krachtens haar wezen en opdracht altijd kritisch moeten begeleiden met het Woord van haar Heer. Dit woord zegt haar, dat de kerk wel in de wereld is, maar niet van de wereld'.

Dit dubbele aspect stelt de kerk telkens opnieuw voor de vraag, hoe zij in het gewone leven kan blijven meeleven, zonder erin op te gaan. De Centrale Kerkeraad meende 'dat de kerk een voor haar ongeoorloofde grensoverschrijding begaat, indien zij deelneemt aan de opening van de Stadsgehoorzaal, waarvan zij nu reeds weet, dat naar alle waarschijnlijkheid het Stichtingsbestuur van deze gehoorzaal een contract zal afsluiten, dat onder meer regelt het exploiteren van een bioscoop op de Zondag'. Dat niet alleen de Hervormde Kerk zich hier afwijzend tegenover opstelde blijkt uit een verwij-

zing naar een adres, waarmee de gezamenlijke kerken zich tot het gemeentebestuur hadden gericht, waarin zij de waarschuwing deden horen 'dat een stad zonder Zondag een stad zonder God wordt, en zich bewust van haar roeping om in de voortgaande secularisatie van het leven, juist de Zondag als bijzondere zegen en gave Gods te blijven onderscheiden van de andere dagen der week...' (Dit adres werd bij de ingekomen stukken niet aangetroffen. Blijkens een uitgebreide toelichting van de hand van Ds Glashouwer, op de brief aan het gemeentebestuur, in De Zondagsbode van de Hervormde Kerk van 2 mei 1952, had dit adres betrekking op het toekomstige zwembad). De brief werd besloten met op te merken dat het besluit van de Hervormde Kerk niet betekende, dat zij geen belangstelling zou hebben voor wat zich aan kunst en cultuur in dit centrum zou gaan afspelen.¹

Opening

De opening van de Stadsgehoorzaal vond dus plaats op de avond van de 28e april 1952. Op de avond ja, want die dag beleefde de stad nog enkele andere hoogtepunten dan alleen deze opening. 's Morgens werd namelijk in de Raadzaal de bouw van het nieuwe zwembad, het Kolpabad, aanbesteed. Vervolgens werd in het Van Heutzpark de eerste van een aantal woningen overgedragen, die de Caltex daar bouwde voor directie- en stafleden van dat bedrijf. Vervolgens werd een proefpaal geslagen voor het nieuwe zwembad en aan de Kethelweg werd vervolgens een complex arbeiderswoningen geopend en overgedragen. En dat alles onder de krantenkop 'Het devies van onze stad is "tempo"! Over de opening van de Stadsgehoorzaal berichtte de krant als volgt: 'Voor het eerst was Vlaardingen er getuige van hoe een stroom bezoekers en bezoekers zich naar onze eigen Schouwburg [!] bewoog en hoe daar de auto's af en aan reden, een schouwspel, dat wij altijd gewend waren te verbinden met de gedachte aan 'grote stad'. Veel belang-

stellenden waren op de been om iets mede te maken van deze grote gebeurtenis, die door vrijwel iedereen als voor hem of haar van persoonlijk belang wordt ervaren'.

De opening werd meegemaakt door diverse autoriteiten, waarvan de hoogste was de minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, dr F.J.Th. Rutten, op de voet gevolgd door de Staatssecretaris voor de Volksgezondheid, Dr P. Muntendam, de Commissaris van de Koningin in Zuid-Holland, mr L.A. Kesper, de directeur-generaal van de Volkshuisvesting, dr ir Z.Y. van der Meer, de consul der Verenigde Staten van Amerika te Rotterdam, de leden van het college van Gedeputeerde Staten en de burgemeesters van Maas-luis, Maasland en Rozenburg, de heren Schwartz, Groot Enzerink en Just de la Paisiere. Directie en stafleden van de B.P.M. en de Caltex mochten zeker niet op deze opening ontbreken, terwijl ook de architect ir S. van Ravesteyn aanwezig was. Het aanwezige publiek toonde zich zeer tevreden. De zaal, de wandelgangen, het viel allemaal ten zeerste in de smaak en ook over de akoestiek was men zeer te spreken.

Na de met een ovatie beloonde voorstelling van de Nederlandse Comedie droeg burgemeester Heusdens met een toespraak de zaal over aan het Stichtingsbestuur. Hij spoorde de bezoekers aan om de zaal in goede staat te bewaren, 'laten wij als stad trachten deze mooie zaal waardig te zijn'. Hij memoreerde de geschenken die waren aangeboden: het stadswapen aan de voorzijde van het balkon door de Stichting Vlaardingse Gemeenschap, een lichtkroon van de Industriële Kring, een elektrische klok van de Vlaardingse Middenstandscentrale en sierlampen in de corridor door de Combinatie van Vlaardingse Personeelsverenigingen. Voorts twee platieken door de Vlaardingse Bond voor Lichamelijke Oefening en plantenversiering op de balcontrappen door de Vlaardingse Jeugdgemeenschap. De

architect bedankte hij met de woorden 'Wat U tot stand hebt gebracht op een beperkte ruimte en met beperkte middelen, beantwoordt aan datgene wat ons voor ogen stond toen wij de opdracht verstrekten en ik geloof dat dat de grootste hulde is, die ik kan brengen'. Wethouder H.K. van Minnen aanvaardde de zaal namens het Stichtingsbestuur onder meer met de woorden: 'Dit gebouw betekent niet alleen een verbetering van de bestaande toestand, maar wij krijgen nu pas de kans een eigen cultureel leven op te bouwen'.

Enkele opmerkingen²

Hiermee kwam een eind aan een vijfjarige stichtingsgeschiedenis en ging de Vlaardingse Stadsgehoorzaal haar eigen leven leiden. Een soms wat tumultueus leven, maar ... *léven!* De beoordeling of de Vlaardingers er inderdaad in zijn geslaagd via deze zaal een echt eigen cultureel leven op te bouwen, zullen we overlaten aan hen die over 10 jaar de geschiedenis van de eerste halve eeuw van de zaal zullen beschrijven. Voor nu beperk ik mij tot het maken van enkele opmerkingen over het vorenstaande. De eerste opmerking moet zijn dat het ongetwijfeld de verdienste van burgemeester Mr. J. Heusdens is geweest dat hij voor het werven van de diverse fondsen heeft gezorgd. De oliemaatschappijen wilden hun personeel graag dicht bij hun fabrieken hebben wonen en dat kon in Vlaardingen. Gezien de na-oorlogse problemen op de bouwmarkt moesten de gemeentebestuurders echter wel zien dat zij van 'Den Haag' toestemming kregen om te bouwen. Dat als tegenprestatie voor al die inspanningen forse donaties voor de fondsen werden gegeven, was niet meer dan billijk. Zonder die fondsen zou Vlaardingen bovendien een 'slaapstad' zijn geworden, met weinig ontspanningsmogelijkheden. Dan valt het op, dat met enige verbazing de gelijkenis van de Vlaardingse zaal met "Kunstmin" in Dordrecht werd geconstateerd. Zou men echt hebben gedacht dat Van Ravesteyn tegen de

minste kosten en op een ongelukkig stukje grond een geheel nieuw, oorspronkelijk ontwerp zou maken? Dat zou iets zijn wat bijna 'typisch Vlaardings' mag heten: voor een dubbeltje op de eerste rang willen zitten. Het lag toch wel zeer voor de hand dat hij onder die omstandigheden een bestaand ontwerp zou aanpassen. Verder valt het te betreuren dat men destijds de zaal Harmonie heeft gehandhaafd. Mede daardoor moest een bij de nieuwe zaal behorende koffiekamer wegens ruimtegebrek vervallen. Bovendien had men met bijtrekking van het terrein van de Harmonie een bijpassende kleine zaal kunnen realiseren. De naar mijn smaak nog steeds bizarre overgang van de huidige zaal naar de Harmoniezaal had dan vermeden kunnen worden. Het was overigens niet zo dat men de Harmonie wilde behouden vanwege het verleden van die zaal of omdat hij zo mooi was. Hoewel al in 1817 als "Concertzaal" gesticht, dateert de huidige Harmonie uit een verbouwing uit 1906, met latere wijzigingen, dus van het oorspronkelijke gebouw rest vrijwel niets meer. Het was duidelijk om de kosten dat men heeft nagelaten de Harmonie bij het plan te betrekken.

Terecht hebben verschillende raadsleden opgemerkt dat de gevel van de Harmonie aan de nieuwe situatie aangepast diende te worden. Maar men had er beter aan gedaan dit meteen in het bouwplan te integreren en dat niet over te laten aan het stichtingsbestuur. Dat bestuur heeft kennelijk geen kans gezien hier iets aan te doen, waarschijnlijk ook vanwege de daarmee gepaard gaande kosten. Het geheel is dan ook nog steeds een lelijke combinatie. De later in een onbezonnen ogenblik aangebrachte gevelkleuring bij de ingang van de Stadsgehoorzaal heeft overigens het aanzien ook geen goed gedaan.

Voor wat het interieur betreft herinner ik mij de toen nieuwe zaal als een licht en vrolijk geheel, waar je echt 'een avondje uit' was

'Wat helaas bleek neer te komen op een donker en somber interieur...'

en je jezelf boven het gewone leven uitgetild voelde. Alleen al door de invloed die de zaal op je had, dus nog afgezien van wat er op het toneel of op het filmdoek werd geboden! Later onderging de zaal een verandering, hij werd 'gemoderniseerd', wat helaas bleek neer te komen op een donker en somber interieur. Vergelijk van foto's van het oorspronkelijke en het huidige interieur levert een aanzienlijk verlies aan aardige ornamenten op. Rond de openingen van de filmcabine bijvoorbeeld, zat een heel aardig reliëf, met muziekinstrumenten, dieren, maskers etc. Bij de genoemde modernisering blijkt dit geheel te zijn verdwenen. Ook aan de zijmuren verdween ornamentatie, nadat de onderbetimmering werd verhoogd.

Er is actie gevoerd om de Stadsgehoorzaal als architectuurmonument te behouden, als zijnde één van de laatst overgebleven ontwerpen van architect Van Ravesteyn. Maar is er na zoveel wijzigingen op de oorspronkelijke uitvoering nog wel sprake van een architectuurmonument? Ik vrees van niet en na de opknapbeurt van 1992 zal dat vermoedelijk nog minder het geval zijn. En dat terwijl een zaal met zulke uitgesproken vormen eigenlijk niet gemoderniseerd kán worden.

Elke modernisering zal altijd op gespannen voet blijven met de maten, vormen en verhoudingen van deze zaal. Een dergelijke zaal écht moderniseren kan alleen maar sloop en herbouw in een geheel andere vorm inhouden.

Veertig jaar. Een speldeprik in de geschiedenis, maar wat is er veel veranderd!

Stadsarchief Vlaardingen,
17 maart 1992

NOTEN

1. De kwestie over het al dan niet op zondag geopend zijn én het feit dat in de zaal ook een bioscoop zou worden geëxploiteerd heeft er inderdaad toe geleid dat de opening van de zaal door alle Vlaardingse predikanten werd geboycot. Toen de bioscoop er éénmaal was, kon het christelijke volksdeel de filmkeuze niet erg waarderen. Vandaar dat de landelijke Stichting Christelijke Filmactie, een organisatie die vertoning van goede en verantwoorde films in bioscopen voorstond, in Vlaardingen zo aansloeg. In 1954 waren er al ruim 200 Vlaardingers lid van de CeFa, maar op een propaganda-avond ervan traden er nog eens bijna 300 toe. Een jaar later was het aantal leden in Vlaardingen al opgelopen tot 1.000. Voor het vertonen van de films waar de CeFa het alleenvertoningsrecht van verwierf, gebruikte men aanvankelijk kerkgebouwen, maar later werd de Stadsgehoorzaal hier volop voor gebruikt. En met succes, want de zaal was meestal uitverkocht met een overigens wat onwennig gezelschap, waaronder er velen waren die voor het eerst een bioscoopvoorstelling bijwoonden.

2. Ik hecht eraan te verklaren dat deze opmerkingen geschreven werden vóór mij de plannen voor de inmiddels gereedgekomen renovatie bekend waren. Het exterieur gezien hebbende (het interieur zag ik nog niet), is er voor mij geen reden mijn opmerkingen te herzien.
M.A.S.

DE BURGEMEESTERSE DIE EREBURGERES WERD

H. A. Bleeker-van Styrum

Inleiding

In de periode, dat uitsluitend mannen werden benoemd tot burgemeester, werd er in Den Haag, - zeker als het om een vacature in een wat grotere plaats ging - ook gekeken naar de vrouw die in het kielzog van de benoemde mee zou komen. Als schakel in de bestuurlijke hiërarchie van gemeente/provincie/rijk diende een burgemeester boven plaatselijk en/of politiek geharrewar te staan. Van een burgemeesterse werd dan ook niet alleen verwacht dat ze representatief genoeg was om haar echtgenoot te vergezellen naar officiële evenementen, maar ook dat ze op geen enkele manier afbreuk zou doen aan de onafhankelijke positie en het daaraan verbonden gezag van haar echtgenoot/burgemeester. Voor haar gold dus het parool: in de schaduw blijven, niet in opspraak geraken, noch manlief in een precaire situatie brengen door loslippigheid over in huiselijke kring besproken 'staatsgeheimen'. Wie de eigen vleugels uit wilde slaan, moest met deze beperkingen terdege rekening houden. De vrouw van mr J. Heusdens, burgemeester van Vlaardingen van 1947 tot 1974, heeft aan deze verwachtingen in ruime mate voldaan. Ze deed meer dan inhoud geven aan de rol van burgemeesterse; door werkzaamheden die zij op eigen kracht en initiatief verrichtte, heeft zij veel voor de stad betekend. Toen mr Heusdens bij zijn afscheid van het burgemeestersambt tot ereburger werd benoemd en tegelijkertijd zijn vrouw tot ereburgeres, kwamen háár persoonlijke verdiensten vanzelfsprekend minder goed uit de verf. De door mw Heusdens ondernomen activiteiten speelden zich vooral af in verband met vrouwenorganisaties. Dat soort werkzaamheden valt onder de noemer vrouwenwerk. In een door mannen gedomineerde maatschappij wordt het belang daarvan weinig herkend en vaak ook niet erkend. Voor een historisch verantwoorde

De heer en mevrouw Heusdens.

kijk op de speciale redenen om mw Th. A. Heusdens-Mansholt ereburgeres te maken dient een beroep te worden gedaan op de herinneringen van tijdgenoten. Ik raakte bij de Vlaardingse vrouwenorganisaties betrokken in de loop van 1952 en kan dus van mw Heusdens' activiteiten op dit terrein verhalen. Die gegevens, uit eigen waarneming of van-horen-zeggen verkregen in de vijftiger jaren, wilde ik niet verloren laten gaan.

Begin jaren '50

Vlaardingen was de snelst groeiende stad in Nederland; in snel tempo kwamen er woningen én inwoners bij.¹ Behalve in de buurt van het Plein 1940 en de drie straten, waar weggebombardeerde Rotterdammers woonden, leek de Babberspolder op één grote bouwplaats die soms zo modderig was dat deze plek in de volksmond 'Korea' werd genoemd. Ook elders (Mendelssohnplein) werd driftig gebouwd. Aan de kostwinners die een goede arbeidsplaats - meestal in de industrie 'aan de overkant' - hadden gevonden kon huisvesting worden geboden. Hun gezinnen breidden zich gestadig uit. Om in te burgeren hebben nieuwkomers, vooral als ze van verre komen, behoefte aan informatie over hun nieuwe woonplaats én aan sociale contacten. Wat bood de stad aan verenigingsleven en waar vond men geestverwant gezelschap? In het in de crisis- en oorlogsjaren zwaar getroffen Vlaardingen waren welvarender tijden aangebroken; de mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding in vereni-

¹ In mei 1992 opende mr J.J. Heusdens, zoon van oud-burgemeester Heusdens, in het Visserijmuseum de tentoonstelling 'Vlaring ... meer dan Haring, omzien in verwondering'. Deze tentoonstelling was gewijd aan de periode 1940 - 1970. Zij liet zien wat er zoal in Vlaardingen was veranderd.

gingsverband waren groter dan voorheen. Het vooroorlogse Vlaardingen telde - zoals dat zo vaak voorkomt in gemeenschappen waar de mensen op elkaar zijn aangewezen - ettelijke kerkelijke en op particulier initiatief stoelende instellingen en verenigingen. Zoals dat toentertijd gebruikelijk was waren ze vrijwel allemaal opgericht volgens de lijnen der verzuiling. Al die organisaties hadden een eigen signatuur en de daarbij betrokken maatschappelijke groeperingen waren strikt gescheiden. Niet dat nieuwkomers of andersdenkenden geweerd werden en er een kille hokjesgeest heerste, zeker niet, maar toch vonden nieuwkomers makkelijker aansluiting bij elkaar dan bij de autochtone bevolking.

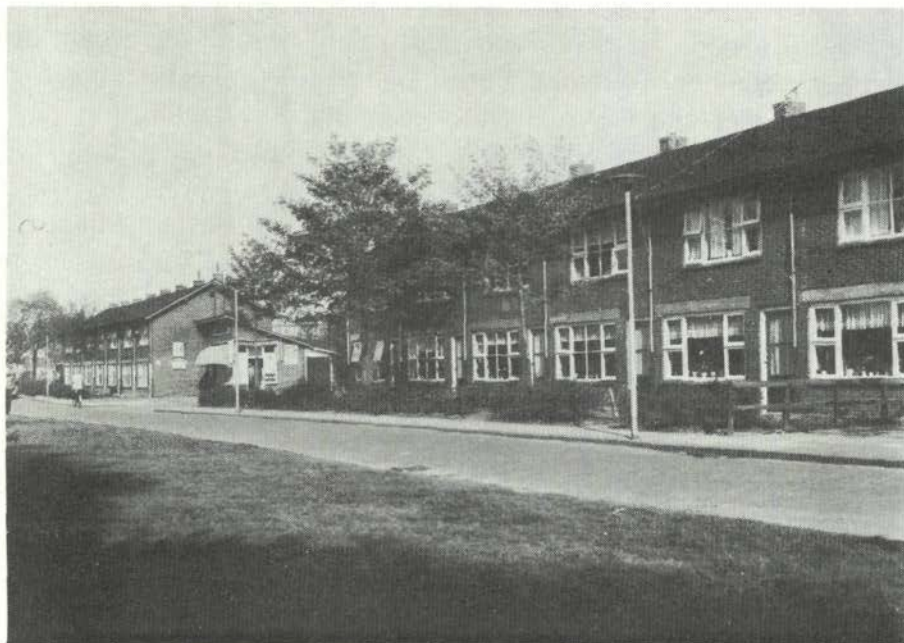
Er hebben bijvoorbeeld verenigingen bestaan van Friezen, Drenten en Groningers, die - al was het vaak maar voor enkele jaren - een bloeiend bestaan hebben geleid. De weg naar lidmaatschap van een echte Vlaardingse vereniging werd soms gevonden in de kerk en soms op het werk door de mannen en op school door de kinderen. Voor de vrouwen lag dat wat moeilijker. Zeker als ze kleine kinderen te verzorgen hadden, leefden ze betrekkelijk geïsoleerd en in het flatgebouw waar ze woonden zaten veel medebewoonsters in hetzelfde schuitje. Rond 1950 was het plaatselijke verenigingsleven nog niet meegroeid met de stormachtige stadsuitbreiding. Aan het realiseren van woningbouw en winkelvoorzieningen werd uiteraard voorrang gegeven boven het aanleggen van accommodaties ten behoeve van (nog op te richten) sportverenigingen.

Het verenigingsleven, dat zich in zaaltjes of huiskamers kon ontplooien, kwam wel goed op gang. Er was dus een opleving van de activiteiten van de bestaande organisaties. De bijeenkomsten werden belegd voor de eigen kring; de besturen hadden er geen behoefte aan naar buiten te treden, noch in de vorm van ledenwerfacties onder nieuwkomers noch in de vorm van samenwerking en overleg

met anderen. Mw Heusdens was het type 'huisvrouw', dat naast het eigen huishouden graag ook activiteiten buitenshuis onderneemt, het liefst in verenigingsverband. Verruiming van de geestelijke horizon, contacten met andere vrouwen, meedoen met vrijwilligerswerk. Wie daaraan naast het vervullen van de huishoudelijke taken tijd wil en kan besteden, sluit zich aan bij een (vrouwen-)vereniging, waar ze zich het beste thuis voelt. Mw Heusdens zal de mogelijkheden om lid te worden van een vrouwenorganisatie in Vlaardingen te beperkt hebben gevonden. Zij vatte het idee op om een overlegkader voor alle vrouwenorganisaties in de stad te creëren én zij begon voorbereidingen te treffen om een Vlaardingse Afdeling van de Nederlandse Vereniging van Huisvrouwen op te richten. Met het realiseren van deze twee initiatieven heeft zij een ontwikkeling op gang gebracht met vérstrekkende gevolgen. Het profijt, dat de Vlaardingse vrouwen en indirect de gehele bevolking heeft gehad van haar aanpak, wordt duidelijk zichtbaar bij het terugkijken op de gang van zaken in 1952/1953.

De Vlaardingse Vrouwenraad

Eind 1952, hooguit begin 1953 belegde mw Heusdens een bijeenkomst met vertegenwoordigsters van de in de stad bestaande vrouwenorganisaties. Het doel was om te komen tot een bundeling van krachten. In die tijd was het een heel ongewoon idee om een plaatselijk platform of iets dergelijks te creëren, dat verbindingen kon leggen tussen vrouwenorganisaties. Die verschilden allemaal van elkaar: in identiteit, ontstaanswijze, doelstellingen, activiteiten en sfeer. Waar zouden ze met elkaar over moeten praten? In het verzuilde klimaat van die dagen leek het zowel onnodig als onnuttig om activiteiten buiten de eigen kring te ondernemen. In de verschillende vrouwengroeperingen werd dan ook slechts aarzelend op mw Heusdens' uitnodiging ingegaan. Maar ..., tijdens een bijeenkomst luisteren naar haar ideeën kon geen kwaad; afwijzen kon zo nodig

De noodwoningen aan de Rotterdamse Weg.

altijd later nog. En bovendien waren de Vlaardingse dames toch ook nieuwsgierig naar het optreden van die nieuwkomer, die als burgemeestersvrouw toch hun stadgenote was. Bij de nadere kennis-making troffen de afgevaardigden geen 'Haegse-met kapsones' aan, maar een nuchtere Groningse, die net als de Vlaardingse vrouwen de handen uit de mouwen wist te steken, zowel binnens- als buitenshuis. Zij verwoordde helder waarom het belangrijk was als verenigingen met behoud van eigen identiteit voeling met elkaar hielden; zij stond open voor de ideeën van anderen; en bleek een heel prettige voorzitter te zijn. Kortom, de terughoudendheid sloeg om in een positieve reactie op de gedachte een Vrouwenraad in te stellen. Mw Heusdens' talent om in een vergadering iedereen persoonlijk in elke vereniging tot zijn of haar recht te laten komen moet een doorslaggevende factor zijn geweest bij het ontstaan en later de wijze van werken van de Vlaardingse Vrouwenraad. Amper was daarvoor 'de eerste steen gelegd', of een onverwachte gebeurtenis zou het nut van een krachtenbundeling aan het licht brengen. Op 23 februari 1953 voltrok zich in zuidelijk Nederland de watersnoodramp, waar Vlaardingse al was het ternauwernood, aan ont kwam. Geschokt door de ellende in de buurprovincie Zeeland, poogde men ook vanuit Vlaardingse hulp te bieden. Voor het verzamelen, sorteren en voor verzending gereed maken van dekens en warme kleding werd een opslaglokaal ingericht in het Handelsgebouw (tegenover het Vlaardingse station; dat kort daarna afgebroken werd). Op stel en sprong was er een aantal vrijwilligsters nodig. Dat werd snel gevonden dank zij de zo kort daarvoor door mw Heusdens gelegde contacten. En dank zij haar inspirerende leiding kwam de nodige coördinatie tot stand.

Op de werkplek werd het werk gezamenlijk en in onderling overleg gedaan; het ijs tussen de verschillende verenigingen, tussen oud-Vlaardingse en nieuwkomers was gebroken. Die actieve vrijwillig-

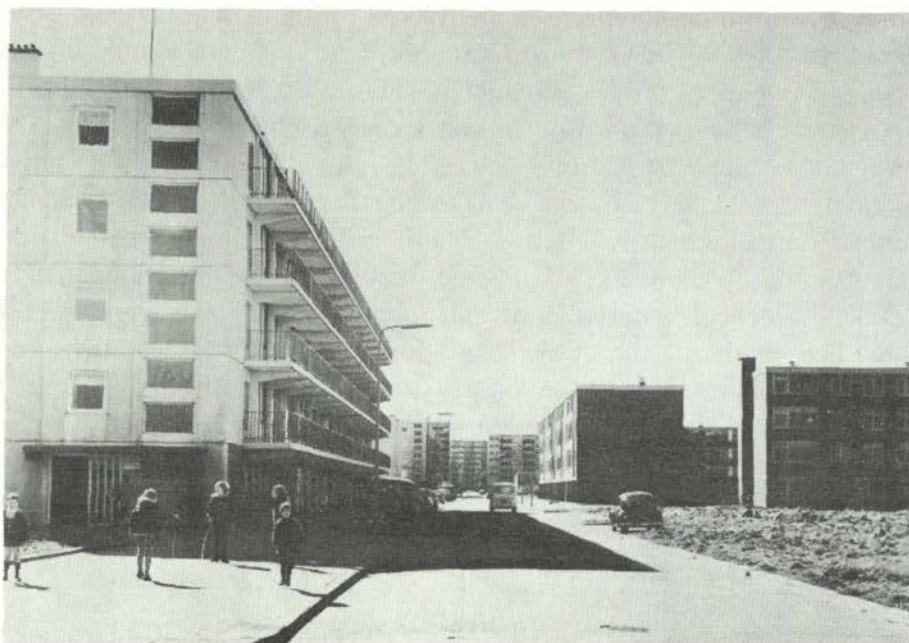
sters zouden dit gezamenlijke hulpverleningsproject naar aanleiding van de watersnoodramp ongetwijfeld ook zonder de aanwezigheid van mw Heusdens tot een goed einde hebben gebracht. Maar de toevallige omstandigheid, dat nog kort daarvoor de nodige verbindingen tussen de vrouwenorganisaties waren gelegd, moet de goede gang van zaken zeker hebben bevorderd. Feit is, dat de officiële oprichting van de Vlaardingse Vrouwenraad snel z'n beslag kreeg. Sindsdien heeft deze instelling zich uitermate verdienstelijk gemaakt door de activiteiten in de stad van en voor vrouwen te stimuleren en te coördineren. Vrijwel alle bestaande of later opgerichte vrouwenorganisaties hebben zich dan ook aangesloten en meegedaan met gezamenlijke activiteiten.

De Vlaardingse vrouwenverenigingen

Toen mw Heusdens de Vlaardingse vrouwenorganisaties bijeenriep, zijn in elk geval de afgevaardigden ter vergadering gekomen van de Bond van Plattelandsvrouwen en van de Nederlands Hervormde vrouwengroepen, die in kerkelijk verband waren ontstaan. De organisatie van een Vlaardingse Unie van Vrouwelijke Vrijwilligers (U.V.V.), die zou worden opgericht naar het voorbeeld van de uiterst actieve Rotterdamse U.V.V., stond nog in de kinderschoenen. De stuwende kracht van deze vereniging, mw van den Berg-Man in't Veld, zal ongetwijfeld deel hebben uitgemaakt van het bijeengeroepen gezelschap. Voorzover ik mij kan herinneren, werden de speciale vrouwenafdelingen van politieke partijen pas in later jaren opgericht. Zodra deze groeperingen zich als zelfstandige vrouwenvereniging meldden, werd een zetel voor hun afgevaardigden ingeruimd bij het beraad in de Vlaardingse Vrouwenraad. Voor sommige (tê) kleine groepjes, zoals bijvoorbeeld het Katholiek Vrouwengilde en de Boekendames (die de leatuurvoorziening verzorgden voor de patiënten in het ziekenhuis) had het geen zin zitting te nemen in de Vlaardingse Vrouwenraad; de leden daarvan

bleven wel op de hoogte, c.q. betrokken bij de activiteiten van deze raad, hetzij door lidmaatschap van één van de andere verenigingen, hetzij door persoonlijke contacten. Datzelfde gold waarschijnlijk ook voor het groepje vrouwen van socialistische huize, dat mw De Vries-van der Spek rond zich verzameld had. In de huis-kamergesprekken, die zij - naast haar ontelbare, wel bekende maatschappelijke activiteiten - organiseerde, werd een aantal uit de noordelijke provincies afkomstige nieuwkomers opgevangen. De dames zijn heel wat sneller in hun nieuwe woonplaats ingeburgerd dan het geval zou zijn geweest, als mw de Vries-Van der Spek, een echte Vlaardingse, niet de onmisbare steun daarbij had gegeven. Door samen iets te doen werd de 'kloof' tussen oude en nieuwe ingezetenen gedicht. Datzelfde gebeurde natuurlijk ook bij de dienstverleningsprojecten, die opgezet werden door de U.V.V. onder leiding van mw v.d.Berg-Man in't Veld (zelf ook, net als mw de Vries-v.d.Spek, van jongsaf een echte Vlaardingse).

Inmiddels was de op initiatief van mw Heusdens opgerichte Afdeling Vlaardingse van de Vereniging van Huisvrouwen voortvarend begonnen met haar programma van bijeenkomsten. Deze vereniging stelde zich ten doel haar leden van dienst te zijn zowel als vak-organisatie als gezelligheidsvereniging. Huisvrouwen - in officiële stukken vaak aangeduid met de titel: 'zonder beroep' - dienen op veel verschillende terreinen deskundig te zijn; zij doen hun werk in hun 'eentje' verstoken van sociale contacten en ze hebben behoefte aan een zinvolle besteding van de schaarse vrije tijd, die het werk hen gunt. De plaatselijke besturen organiseren lezingen en excursies, die de kennis over huishoudelijke en culturele onderwerpen verbreden; in verenigingsverband worden groepjes gevormd, die aan deelnemers de gelegenheid bieden om - meestal onder deskundige leiding - een hobby te beoefenen. In Vlaardingse kwamen al gauw 'n Franse les-, 'n tennis-, 'n toneel- en 'n zang-

De Sperwerlaan in de wijk Holy

clubje van de grond. Aangezien elke huisvrouw ernaar streeft een goede gastvrouw te zijn, werd onder leiding van voorzitter Heusdens altijd veel zorg besteed aan het opvangen van nieuwe leden in het gezelschap. Op zichzelf is dat niet het vermelden waard, ware het niet, dat daardoor oud-Vlaardingers en nieuwkomers zich op de bijeenkomsten geen vreemde eend in de bijt voelden. Dat heeft veel nieuwkomers geholpen zich snel thuis te gaan voelen in hun nieuwe woonplaats. Juist in die periode kwamen allerlei veranderingen op gang met grote gevolgen voor de dagelijkse praktijk van het huishouden. Veel meer mensen dan vóór de oorlog konden zich een koelkast gaan veroorloven; wie in nieuwbouw op een verdieping woonde, zette zo'n apparaat hoog op haar verlanglijstje. Het voedingspatroon veranderde; meer groenten en fruit, meer vlees; oud-Indië-gangers en uit Indonesië teruggekeerde militairen hadden kennis gemaakt met nasi-gerechten. De industrie bracht nieuwe producten en nieuwe materialen op de markt: plastics, kunstvezels, waspoeders. Mw Heusdens, die zelf vóór haar huwelijk een gedegen opleiding op een huishoudschool had gevolgd, raakte ervan overtuigd, dat in Vlaardingen 'huishoudelijke en gezinsvoorlichting' georganiseerd diende te worden, in welke vorm dan ook.

Gezamenlijke activiteiten

Dat idee bracht ze in de vergadering van de Vlaardingse Vrouwenraad. In dit geval bleek het het beste om een aparte Stichting Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting op te richten. Mw Heusdens en de andere leden van het stichtingsbestuur hebben altijd veel werk voor dit project verzet. Daarbij hebben de dames er toch wel gemak van gehad, dat hun voorzitter ook nog de vrouw van de burgemeester was. Van de gemeente kon een piepklein hoekpandje achter de Broekweg, dat ongeschikt voor bewoning was, worden gehuurd. Daarin werden - op aanwijzingen van mw Heusdens - een efficiënt ingerichte keuken en een werkruimte voor andere huishoudelijke

Mevrouw Heusdens bij het echtpaar Doorduyn.

bezigheden geïnstalleerd. De cursussen werden door bevoegde krachten gegeven; dankzij een rijkssubsidie konden de kosten voor de deelnemers laag gehouden worden. Het werd een trefpunt in het centrum van de stad voor veel Vlaardingse vrouwen, nieuwkomer of niet, verenigingslid of niet, flat- of huisbewoonster - ze hebben er allemaal veel profijt van gehad. Niet alleen van de lessen, ook van de onderlinge gesprekken hebben de deelnemers veel opgestoken, dat het leven van henzelf en hun gezinnen heeft veraangenaamd.

Achteraf bekeken moet ook dit project van de vrouwenorganisaties ertoe hebben bijgedragen, dat de inwoners van de nieuwbouw-buitenvijken het gevoel kwijtraakten, dat zij uit de stad gebannen tweederangs-burgers waren. Toen de Rijkssubsidieregeling werd opgeheven en de gemeente het pandje nodig had om er het gevonden voorwerpenbureau van de politie in te vestigen, staakte de Stichting Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting haar werkzaamheden. Dit project mocht in dit artikel niet ontbreken; het was ook een van de met succes bekroonde initiatieven van mw Heusdens. Maar de Vlaardingse Vrouwenraad was in de eerste plaats opgericht als een samenwerkingsverband om al die zaken te behartigen die van belang waren voor het goede reilen en zeilen van de vrouwenorganisaties. Al snel had zich het werkterrein verbreed en werden ook dienstverlenende activiteiten aangevat, die een gezamenlijke aanpak van vrijwilligsters vergden.

Het is begonnen, toen er gastvrouwen werden gevraagd om eens 's ochtends koffie en 's middags thee te schenken op de eerste bejaardensociëteit in de Emmastraat. Zodra besloten was aan zo'n gemeenschappelijke activiteit mee te doen, zochten de aangesloten verenigingen in eigen gelederen naar de leden, die een ochtend of een middag naar de Emmastraat wilden komen. In de vergadering

van de Vrouwenraad werden dan door de afgevaardigden precieze afspraken gemaakt: elke vereniging nam een dagdeel voor haar rekening; zorgde die ochtend of die middag ervoor, dat twee leden aanwezig waren; dat bekend was tot wie men zich had te wenden, als er iemand vervangen moest worden of als er andere problemen rezen; alle deelnemers kregen een gelijklopende instructie, hoe te handelen met de overdracht van de kas, de afwas en het op peil houden van de nodige voorraden. Elke vereniging maakte haar eigen schema op en controleerde, of alles volgens de afspraken verliep. Door de gedegen voorbereidingen liep het werk praktisch altijd op rolletjes. Er kwamen dan ook regelmatig bij de Vrouwenraad verzoeken binnen - van de gemeente of van andere instellingen - om hand- en spandiensten te verlenen. Bij bevolkingsonderzoeken (in die tijd meestal naar tuberculose) stond altijd een ingewerkt team Vlaardingse dames klaar om de mensen die binnenkwamen te begeleiden en alle administratieve handelingen uit handen van de onderzoekers te nemen.

Er zijn nooit problemen geweest - alleen lof voor het werk van de vrijwilligsters, met wie in zo'n plezierige sfeer kon worden samengewerkt. Na afloop meldden de plaatselijke kranten 'dat wederom het bevolkingsonderzoek weer zeer vlot was verlopen en een hoog opkomstpercentage was gehaald'. Geen wonder dat de gemeente aan de Vrouwenraad om assistentie verzocht toen een inentingscampagne tegen rabies op touw gezet moest worden. Zonder ophef deden die geroutineerde dames als gastvrouw en administratieve hulp hun werk; de gemeente had er geen omkijken naar. In één van de daarop volgende raadsvergaderingen spuide een (vrouwelijk) raadslid toch enige kritiek op de gang van zaken. Iedereen vond het dan wel héél gewoon, dat de campagne gesmeerd verlopen was en de dames, die meegewerkt hadden, zaten echt niet op een bedankje te wachten, maar de vele uren vrijwilligerswerk had de gemeente

ca. 30.000 gulden bespaard (vergelijkbaar met nu circa 3 ton!). Dan moest er van gemeentezijde toch wel een enkel woord van waardering af kunnen?

Bijzondere activiteiten in later jaren

Toen de eerste flats in de nieuwe wijk Holy (aan de Sperwerlaan) werden opgeleverd en veel nieuwe inwoners in korte tijd daarin hun intrek namen, werden door de Vlaardingse Vrouwenraad drie bijeenkomsten georganiseerd. Onder de meewerkende leden van de vrouwenorganisaties waren in onderling overleg de rollen verdeeld: sommigen zorgden voor de kinderen, die de uitgenodigde vrouwen meebrachten omdat ze anders niet van huis weg konden; anderen traden op als gastvrouw, die er aan haar tafeltje een gezellig onderonsje van maakte waar de gasten hun verhalen en vragen naar aanleiding van hun verhuizing kwijt konden. In die tijd bestonden er nog geen 'gemeentegidsen' (laat staan 'Gouden gidsen'), maar een aantal Vlaardingse dames had alle informatie verzameld en in hun hoofd gestampt die nieuwkomers nodig hebben. Ze wisten het antwoord op praktisch alle vragen. Zoals van: 'waar vind ik 'n kapper, 'n speciaal soort school of specialist' tot: 'is de dominee van mijn wijk een zware of een lichte?'. Op de eerste middag liep het storm; tijdens de tweede bijeenkomst was de zaal redelijk bezet en op de laatste middag waren er meer gastvrouwen dan gasten. Later bleek het niet nodig om dit experiment te herhalen; in de Holywijk troffen de huisvrouwen elkaar bij de kar van de melkboer om gegevens uit te wisselen!

Dat na die eerste keer de vrouwenorganisaties niet meer in actie hoefden te komen bij de opvang van nieuwe ingezetenen, kwam naar voren in de zestiger jaren. Wat mankeerde er in Vlaardingen, en aan Vlaardingen, dat de mensen, die er huisvesting hadden gevonden, zich dikwijls niet genoeg aan hun woonplaats hechtten

De huizen en winkels aan de Van Hogendorpstraat zijn bijna gereed

om er te willen blijven wonen? (zie bijv. de rapporten van de Hervormde Kerk en de Commissie Vlaardingse Samenleving). Met deze problematiek in het achterhoofd had burgemeester Heusdens in 1963 zijn voorstel gelanceerd om het 700-Jarig bestaan van de stad niet met bras- en verkleedpartijen te vieren maar met het realiseren van gewenste voorzieningen.² Nu denken vrouwen bij het organiseren van feestelijkheden juist wel aan kleding of maaltijden. Het project dat toen uit de bus kwam om beide partijen tevreden te stellen, heeft later allerwegen waardering geogst. Dit resultaat zou echter nooit bereikt zijn, als er niet onder leiding van mw Heusdens zo'n voortreffelijke samenwerking tussen de vrouwenorganisaties was gegroeid. Onder auspiciën van de Vlaardingse Vrouwenraad werd een bijeenkomst georganiseerd waar door een deskundige een lezing over de geschiedenis van kleding werd gehouden en waar iedereen, die daarvoor voelde, zich op kon geven om historisch verantwoorde kostuums te maken. Aan de hand van die modellen uit verschillende tijdperken werd verteld over gebeurtenissen en belangrijke personen uit de geschiedenis van Vlaardingen van 2000 jaar voor Christus tot deze eeuw. Deze show, die eindigde met een tafereel van vissersvrouwen in Vlaardingse klederdracht, heeft nog enkele interessante neveneffecten gehad. Een nog maar kort daarvoor in Vlaardingen gevestigde inwoner wist te achterhalen, hoe het zondagse zwartzijden schort diende te worden gestreken en ook, hoe het dagelijkse witkatoenen mutsje moest worden gehaakt: tech-

² Dit plan stimuleerde ook bij nieuwe ingezetenen de belangstelling voor de historie van de eigen woonplaats. Toen enkele jaren later de Historische Vereniging Vlaardingen werd opgericht, werden heel wat nieuwkomers lid; de heer en mevrouw Heusdens vanzelfsprekend meteen al in het eerste begin.

nieken die vergeten waren. De dames die in het koor zingen of bij officiële gelegenheden de gasten bedienen, lopen sindsdien, historisch gezien in de echte Vlaardingse dracht. Die show speelde zich af in 1973, dus twintig jaar nadat op initiatief van mw Heusdens de Vlaardingse Vrouwenraad en de afdeling Vlaardingen van de Nederlandse Vereniging van Huisvrouwen waren opgericht. Al die jaren was ze in de wereld van de vrouwenorganisaties als vanzelfsprekend de belangrijkste figuur, alom gewaardeerd om het werk dat ze verzette (als voorzitter Vlaardingse Vrouwenraad en Stichting Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting; eerst presidente, na haar statutair aftreden erepresidente van de Vereniging van Huisvrouwen en erepresidente van de Vlaardingse U.V.V.).

Een enkele maal speelde het feit, dat ze de vrouw van de burgemeester was, een rol, onder andere bij het enige initiatief dat ze ontwikkelde en dat géén succes had. In de steden met veel nieuwbouw kwamen veel zogenaamde Vrouwen Advies Commissies (V.A.C) tot stand. Juist omdat vrouwen in huis werken, kunnen ze vanuit de praktijk waardevolle adviezen geven ter verbetering van bouwplannen. (Voorbeeld: de indertijd door V.A.C.'s aanbevolen hoogte van het aanrecht is nu standaard, zelfs bouwvoorschrift). Het ligt voor de hand dat mw Heusdens de oprichting van een Vlaardingse V.A.C. op haar wensenlijstje en agenda zette. Als voorbereiding wilde ze samen met enkele medestanders tekeningen van bouwplannen leren lezen en vroeg aan het Stadhuis haar een exemplaar van zo'n bouwplan met tekeningen ter inzage te geven. Na lang aarzelen kwam het Stadhuis daarmee over de brug, omdat de ambtenaren een verzoek van de burgemeestersvrouw niet durfden te weigeren. Bij deze ene keer is het gebleven. In elke stad heeft een V.A.C. eerst strijd moeten voeren met onwillige heren, bouwheren en architecten, voordat hun inbreng werd geaccepteerd. De toenmalige bouw-wethouder van Vlaardingen, T. de Bruin,

dulde geen pottekijkers, zeker niet van vrouwen. (Zoals de vrouwen uit zijn eigen partij ook al hadden ervaren.) Het leek alle betrokkenen wijzer om in Vlaardingen het idee een Vrouwen Advies Commissie op te richten voorlopig te laten rusten.

Tot slot

'Maak van Vlaardingen een stad, waar het goed wonen, goed werken en goed leven is!'. Dat was in die periode van explosieve stadsuitbreiding een door de burgemeester bedachte slogan. Aan dat 'goed leven in Vlaardingen' werd al meteen een belangrijke bijdrage geleverd door het oprichten van een samenwerkingsverband tussen de vrouwenorganisaties, het tweede in den lande. Het is historisch onverantwoord om te stellen, dat deze instelling als voorbeeld heeft gediend voor andere samenwerkingsverbanden, maar misschien heeft het wel bijgedragen aan een gunstig klimaat voor het ontstaan van samenwerkingsverbanden.

Feit is in elk geval, dat in de jaren vijftig en zestig veel instellingen zijn gaan samenwerken en daarbij, landelijk gezien, in de voorste gelederen stonden. Als voorbeelden zijn te noemen de Kruisverenigingen, de bibliotheken, de maatschappelijk werk-instellingen (ook als tweede in den lande) en ook de sportverenigingen (aan de voorvechter hiervan, de hr. A. Pleijsier, kende de gemeente de gouden stadspenning toe).

Al dat 'vrouwenwerk', dat mw Heusdens uit persoonlijke belangstelling naast haar taak als burgemeesterse verrichtte, noch de dienstverlening door Vlaardingse vrouwen aan de gemeenschap, die door haar toedoen mogelijk was, heeft ooit de aandacht gekregen, die het verdient. Daardoor is het nooit echt duidelijk geworden, waarom mw Heusdens als persoon, (die ook nog een echte burgemeesterse was) benoemd is tot ereburgeres van Vlaardingen. En dat 'waarom' hoort toch tot de historie van onze stad.

UIT HET BESTUUR

De bestuursmededelingen bestaan deze keer uit de financiële gegevens van onze penningmeester.

Van de penningmeester,

Ook voor mij zit het jubileumjaar er op. Ondanks veel extra werk kan ik toch terugblikken op een geslaagd jubileum, óók in financieel opzicht. Het bestuur heeft voorgesteld om de contributie voor 1993 te handhaven op f 32,50 voor leden in Vlaardingen, Schiedam, Maassluis en Maasland. Leden buiten deze plaatsen, die niet over een bezorgadres in één van deze plaatsen beschikken, betalen f 6,- extra voor de verzending van twee Tijd-Schriften. Voor het Jaarboek geldt een aparte regeling.

Artikel 5 van onze statuten luidt:

Het verenigingsjaar loopt gelijk met het kalenderjaar. Het lidmaatschap eindigt:

a. door opzegging per schrijven aan de secretaris, uiterlijk op 1 december;

b. door overlijden;

c. door vervallenverklaring door een uitspraak van het bestuur: 1. indien zij binnen de daartoe door de ledenvergaring vastgestelde termijn hun contributie niet hebben betaald; 2. indien zij op laakbare wijze hebben gehandeld in strijd met de statuten of met de belangen der vereniging.

Bij toepassing van lid c van artikel 5 is beroep op de ledenvergadering mogelijk.

Ik citeer dit artikel omdat in november van het afgelopen jaar zo'n 150 leden hun contributie voor 1992 nog niet hadden betaald. Dit is twee keer zo veel als in voorgaande jaren. Deze leden kregen een "herinnering" toegestuurd en na betaling van de contributie werd het Jaarboek alsnog thuisbezorgd. Dit kostte veel extra werk en de vereniging derfde rente-inkomsten. Het ligt in de bedoeling deze lijn door te trekken in 1993! Ik hoop dan ook dat iedereen in het vervolg op tijd de contributie zal betalen. Als u niet tijdig betaald, kunnen wij helaas geen verdere publikaties bij u bezorgen! U treft hierna de financiële stukken aan voor de jaarvergadering.

BALANS PER 31 DECEMBER 1991 EN 1992

BEDRAGEN IN GULDENS

	31-12-1991	31-12-1992
BEZITTINGEN		
Kas	26,10	406,65
Postbank Girorekening	4.749,78	1.571,82
Postbank (Spaar)Leeuwrekening	37.532,82	29.494,76
GELDMIDDELEN TOTAAL	42.308,70	31.473,23
Nog te ontvangen contributies	835,60	1.413,80
Nog te ontvangen rente	2.530,20	2.658,71
Nog te ontvangen baten	175,--	--
Nog te ontvangen subsidie Anjerfonds Z-H	2.950,--	--
Nog te ontvangen jubileumbijdrage van de Gemeente Vlaardingen	--	5.278,43
Vooruit betaalde kosten	509,99	480,29
Vooruit betaalde kosten jubileum 1992	1.434,01	--
Voorraad restauratieschildjes + -penningen	2.051,76	1.709,80
OVERIGE VORDERINGEN/BEZITTINGEN TOTAAL	10.486,56	11.541,03
BEZITTINGEN TOTAAL	52.795,26	43.014,26
SCHULDEN		
Nog te betalen kosten	40,11	624,75
Nog te betalen Jaarboeken	17.655,--	18.990,--
Vooruit ontvangen contributies	170,50	236,50
SCHULDEN TOTAAL	17.865,61	19.851,25
Video-fonds	137,50	1.500,--
Reserve auteurschap	2.902,15	6.000,--
Reserve huisvesting	--	5.000,--
Reserve jubileum 1992	16.712,21	--
Reserve sponsors jubileum 1992	4.815,50	--
Kapitaal	10.362,29	10.663,01
EIGEN VERMOGEN TOTAAL	34.929,65	23.163,01
SCHULDEN + EIGEN VERMOGEN TOTAAL	52.795,26	43.014,26

STAAT VAN BATEN EN LASTEN 1991 EN 1992
 EN BEGROTING 1992 EN 1993

BEDRAGEN IN GULDENS

	werkelijk		begroot	
	1991	1992	1992	1993
BATEN				
Contributies	32.607,--	37.564,--	33.000,--	38.000,--
Contributieverhoging ivm Jaarboek	2.655,--	--	2.687,50	--
Extra contributies	1.302,--	1.792,60	500,--	1.000,--
Oninbare contributies	-96,--	-135,--	--	-100,--
CONTRIBUTIES TOTAAL	36.468,--	39.221,60	36.187,50	38.900,--
Rente	3.467,09	3.102,88	1.500,--	2.000,--
Subsidie diaprojectie-apparatuur:				
-Fonds Zomerpostzegels	1.000,--	--	--	--
-Anjerfonds Zuid-Holland	2.950,--	--	--	--
Verkoop Tijd-Schriften	994,62	599,85	250,--	400,--
Verkoop Jaarboeken	1.484,05	1.216,47	500,--	500,--
Verkoop boeken, foto's, prenten	356,41	284,72	100,--	100,--
Auteurschap: verkoop boeken:				
-"Vlaardingse Geslachten"	100,--	15,--	--	--
-"Herbergen in Vlaardingen"	1.301,20	111,50	--	--
Onderwijsproject	--	50,--	--	--
Video-fonds	137,50	--	--	--
Reserve jubileum 1992	--	16.712,21	16.712,21	--
Reserve sponsors jubileum 1992	--	4.815,50	4.815,50	--
Jubileumbijdrage Gemeente Vlaardingen	--	10.378,43	--	--
Sponsors jubileum 1992	4.815,50	23.908,20	1.184,50	--
Opbrengst jubileum-uitgaven	--	567,70	--	--
Opbrengst jubileum-activiteiten	--	1.665,--	--	--
OVERIGE BATEN TOTAAL	16.606,37	63.427,46	25.062,21	3.000,--
BATEN TOTAAL	53.074,37	102.649,06	61.249,71	41.900,--

Overzicht baten en lasten, alsmede begroting van het jubileum 1992

	Bedragen in guldens		
	begroot	kosten	sponsors
Algemene kosten	--	3.234,54	4.593,88
Jubileumdag 25-1-'92	4.000,--	4.770,32	366,44
ANWB-bordjes en -panelen	2.250,--	16.230,41	16.099,38
Boek "Vlaardingen veranderdverandert"	--	126,55	--
Verjaardagskalender	2.550,--	3.114,21	192,--
Muzikale Dag 23-5-'92	12.100,--	12.850,43	12.850,43
Boek "Vlaardingse Componisten"	--	9.756,60	5.000,--
Stads rondritten 13-6-'92	1.000,--	2.491,37	--
Open Monumenten Dag 12-9-'92, incl. stads rondritten en bootrondvaarten	2.000,--	1.950,06	--
Scholenproject	250,--	--	--
Stad en Monument: videofilm van Vlaardingen (gerekend 1993)	250,--	--	--
Bijdrage H.V.V.	24.400,--	54.524,49	39.102,13 15.422,36
TOTAAL	24.400,--	54.524,49	54.524,49

STAAT VAN BATEN EN LASTEN 1991 EN 1992

EN BEGROTING 1992 EN 1993

BEDRAGEN IN GULDENS

	werkelijk		begroot	
	1991	1992	1992	1993
LASTEN				
Tijd-Schriften	8.098,72	12.266,13	9.000,--	10.000,--
Jaarboeken	18.097,17	20.234,81	18.312,50	21.500,--
Jaarboeken 1990	210,--	--	--	--
Bijlage Jaarboeken 1988	317,76	212,--	--	--
Prisverhoging Jaarboeken	--	--	2.687,50	--
Boeken, foto's, prenten	368,50	257,--	--	250,--
Auteurschap: boeken "Herbergen in Vlaardingen" (2e druk)	678,65	--	--	--
Naar Reserve auteurschap	722,55	3.097,85	--	1.000,--
Excursies	254,20	496,29	800,--	800,--
Lexingen	1.369,29	1.270,66	1.750,--	1.500,--
Stad en Monument	552,51	882,16	800,--	1.000,--
Videofilm "Vlaardingen"	--	--	--	1.000,--
Naar Video-fonds	137,50	1.362,50	--	--
Industrieel Erfgoed Vlaardingen	--	8,85	100,--	50,--
Bibliotheek H.V.V.	20,74	--	100,--	100,--
Historische Manifestaties	219,12	300,80	200,--	300,--
Diaprojectie-apparatuur	5.914,45	--	--	--
Jubileum 1992	--	54.524,49	24.400,--	--
Naar Reserve jubileum 1992	2.655,--	--	--	--
Naar Reserve sponsors jubileum '92	4.815,50	--	1.184,50	--
Naar Reserve huisvesting	--	5.000,--	--	1.000,--
WA-verzekering	--	317,88	350,--	300,--
Algemene kosten	--	152,07	200,--	250,--
ACTIVITEITENKOSTEN TOTAAL	44.431,66	100.383,49	59.884,50	39.050,--
Bestuur	353,39	446,83	250,--	400,--
Secretariaat	140,45	248,96	150,--	200,--
Ledenadministratie	180,54	184,98	250,--	700,--
Administratie	250,32	374,97	250,--	400,--
Incasso contributies	343,90	263,11	250,--	300,--
Lidmaatschappen en donaties	456,--	446,--	396,--	500,--
Publiciteitskosten	213,50	--	--	--
Algemene kosten	147,40	--	200,--	200,--
ORGANISATIEKOSTEN TOTAAL	2.085,50	1.964,85	1.746,--	2.700,--
LASTEN TOTAAL	46.517,16	102.348,34	61.630,50	41.750,--
R E S U L T A A T	+6.557,21	+300,72	-380,79	+150,--

23 januari 1993.
De penningmeester,
J.J. Westerdijk

NIEUWS VAN DE EXCURSIECOMMISSIE

Excursie in september naar Utrecht

De excursiecommissie organiseert dit jaar één excursie, en wel naar Utrecht. Deze vindt plaats op *zaterdag 25 september a.s.* Dit omdat onze zuster-vereniging 'Oud-Utrecht', die voor ons het programma zal verzorgen, zelf in juni (onze gewoonlijke 'excursie-maand') haar 70-jarig bestaan zal vieren. In verband hiermee combineren we de voorjaarsexcursie met onze gebruikelijke najaarsexcursie. Begeleid door leden van Oud-Utrecht zullen we wandelen door de Domstad en een en ander gaan bezichtigen. Gezien het ontstaan van de nederzetting Trajectum, in de eerste eeuw van onze jaartelling, waaruit de huidige stad is ontstaan en haar groei tot geestelijk centrum van de noordelijke Nederlanden in de Middeleeuwen zal er genoeg te bekijken zijn. Tussen de middag zullen we ergens de lunch gebruiken. We vertrekken 's morgens rond 9 uur uit Vlaardingen en hopen rond 17.00 uur weer terug te zijn.

U dient zich van te voren bij ons op te geven voor deze excursie i.v.m. het aantal plaatsen in de bus waarmee we willen gaan. De kosten bedragen f 37,50 per persoon (introducees f 42,50) inclusief de lunch. Wees er vlug bij met aanmelden want de ervaring leert dat er altijd meer aanmeldingen zijn dan beschikbare plaatsen in de bus. Nadere informatie over de excursie (tijden, plaats van vertrek en programma e.d) zal bekend worden gemaakt tijdens de lezing op 25 mei a.s over Utrecht en in de loop van september in de plaatselijke pers.

De excursiecommissie

P.J. Westerdijk, Cipressendreef 10, tel 010-4740705;

W. van de Wetering, Lijsterlaan 12, tel 010-4344649;

M. de Baan, Markt 44, alleen schriftelijk.

VRAGENRUBRIEK

Van de heer Hartingsveldt ontvingen wij de volgende vraag:

Al heel lang ben ik op zoek naar een afbeelding van de volgende bedrijfsauto's:

1) Een Brockway (Amerikaans merk) gesloten bestelauto van de N.V. Gebr. Dekker, Wasserij in de Eerste Maasboschstraat 68, uit de jaren dertig. In lichtblauw.

2) Een Willys (eveneens Amerikaans) gesloten bestelauto van de firma Ouwenbroek, plus minus 1935. De auto reed ooit met de letters Z.H.B. op de zijkant. Dit staat voor Zuid-Hollandse Brouwerij waar de heer Ouwenbroek destijds agent voor was. In crème kleur.

Met enkele mensen met de naam Dekker heb ik tevergeefs contact gehad: zij waren geen familie. Met een schoonzoon van de heer Ouwenbroek is wel contact geweest maar die kon geen foto vinden.

Is er iemand onder u die wel een afbeelding van één van de genoemde bedrijfsauto's kan leveren? Wilt u dan zo vriendelijk zijn even contact met mij op te nemen? Bij voorbaat dank. Adres: J.C. van Hartingsveldt, Langegracht 27, 4421 EW Kapelle, tel. 01102-41978.

U kunt ook contact opnemen met de redactie van Tijd-Schrift. Adres: zie achterzijde van dit blad.

RECENSIES

Jeroen P. ter Brugge

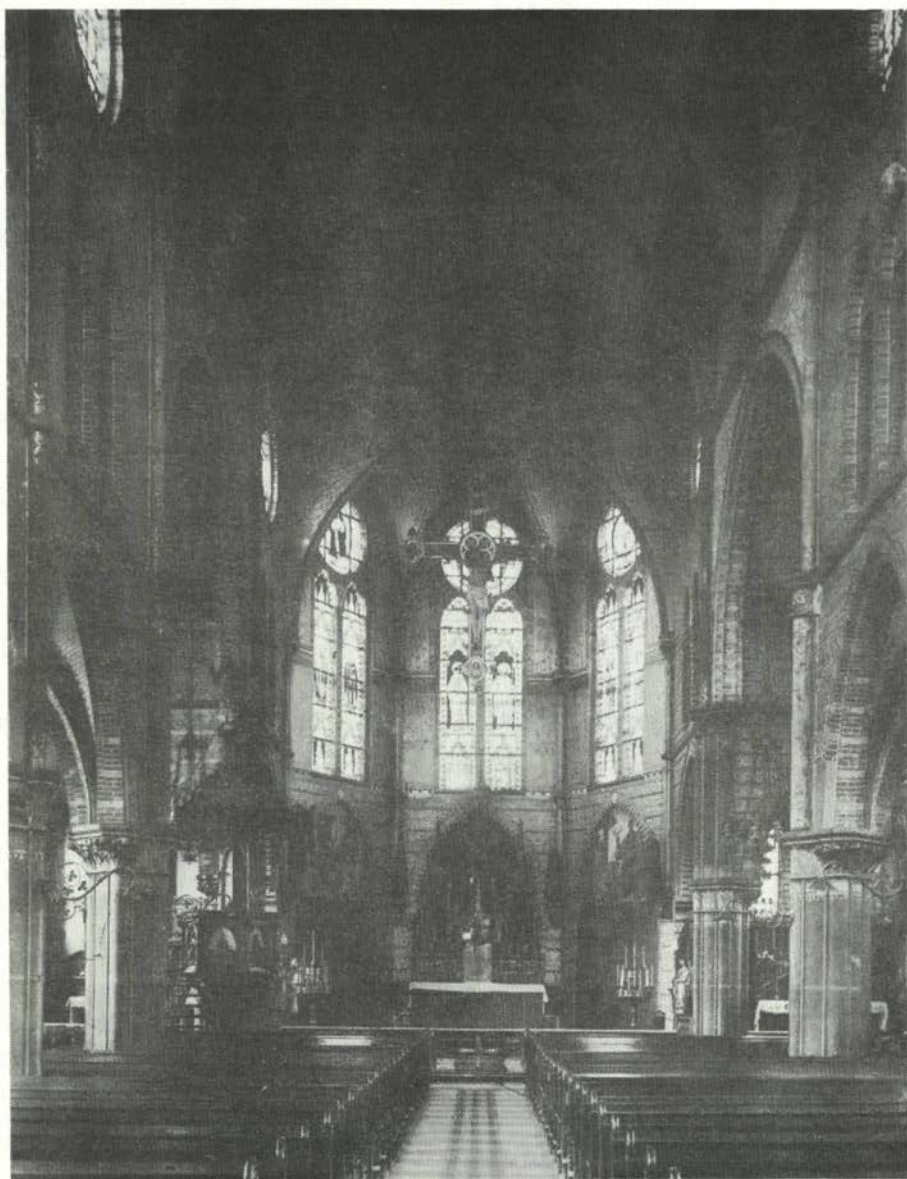
*Vlaardingen mag zich verheugen in twee nieuwe uitgaven die de kerkgeschiedenis van de stad als onderwerp hebben. Het eerste boek heet **Vlaardingen; dertien eeuwen kerkgeschiedenis**, door W.J. van der Vlis Mzn en geeft een overzicht van de vele kerkgenootschappen die Vlaardingen rijk was/is. De tweede uitgave is van de hand van de voorzitter van de Historische Vereniging Vlaardingen, Wouter C. den Breems: **Kerkgebouwen in Vlaardingen**. Dit, met vele foto's geïllustreerde, boek richt zich niet zozeer op de geschiedenis van de kerkgenootschappen als wel op de kerkgebouwen. Wat dat betreft vormen de beide werken een mooie aanvulling op elkaar.*

Vlaardingen; dertien eeuwen kerkgeschiedenis

Het boek van Van der Vlis is niet het eerste op het gebied van de plaatselijke kerkgeschiedenis. Het is daarom nuttig om na te gaan of er nieuwe gezichtspunten zijn ontstaan. Al in de inleiding van het boek wordt duidelijk dat de schrijver inderdaad een eigen visie heeft op de kerkgeschiedenis van Vlaardingen. Hij memoreert dat iedere auteur vanuit zijn of haar specifieke (lees: religieuze) achtergrond de bedoelde geschiedenis zal beschrijven. Van der Vlis heeft zijn boek geschreven vanuit een visie die geïnspireerd is door zijn binding met de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt). Deze stellingname komt in het boek steeds weer, door de regels heen of expliciet, terug. Zo stelt Van der Vlis in de inleiding: 'Bij zijn onderzoeken en naspeuringen moet de geschiedschrijver niet alleen alle gegevens verzamelen, maar die ook beoordelen. Hij kan dit alleen maar doen naar een voor hem geldende maatstaf en dan is natuurlijk Gods Woord beslissend' en 'Wat duurde het lang voordat de mensen van de Afscheiding in Vlaardingen tot herinstituering van de

kerk kwamen.' Het is hiermee dat ik grote moeite heb. Bij de geschiedschrijving staat immers altijd voorop dat er een zo objectief mogelijk beeld van het leven in het verleden wordt geschetst. De mening dat het kerkelijk genootschap waartoe de auteur zelf behoort het enige juiste is klinkt door het gehele boek door. De historische feiten die aan de lezer gepresenteerd worden zijn voorzien van een 'gekleurde beoordeling'.

Zo valt tussen de regels door te lezen dat de schrijver het katholieke geloof eigenlijk als een dwaling ziet en dat is jammer. Niet omdat hij wel of geen gelijk zou hebben, maar omdat de historische gegevens in één bepaalde richting 'omgebogen' worden. De titel van het boek '*Vlaardingen; dertien eeuwen kerkgeschiedenis*', is dan ook niet van toepassing op de inhoud. Het boek gaat vooral over de afsplitsingen van de protestantse kerk in de negentiende en twintigste eeuw, met de woorden *Afscheiding*, *Doleantie*, *Vereeniging* en *Vrijmaking* als kernwoorden. Voor wat betreft de 'oude kerkgeschiedenis' en de historie van de andere kerkgenootschappen, voor Vlaardingen van een minstens zo groot belang, biedt het boek geen nieuws. Sterker nog, de hoofdstukken 1 tot en met 8 bevatten veel onjuistheden of niet ter zake doende feiten. Het hoofdstuk 1 ('Uit de grijze oudheid') spant hierbij de kroon. Als voorbeeld vermeld ik hier noot 1^a: '*De Vlaardingse vaart is kort voor de geboorte van Christus gegraven op last van Claudius Drufus [sic], de stiefzoon van keizer Augustus*'. Als literatuur bij deze totaal achterhaalde visie, die de laatste 50 jaar niet meer gehuldigd wordt, geeft Van der Vlis het boek van G. van Loon '*Aloude Hollandsche Historiën*' op, dat in het midden an de achttiende eeuw verscheen. Verifiëring bij de werkgroep Helinium, waarvan de auteur volgens opgave wel publicaties moet hebben gezien, had hem voor een dergelijke fout kunnen behoeden.

Interieur van de verdwenen rk-kerk op de Hoogstraat

U, als lezer van deze recensie, zal nu misschien de idee hebben gekregen dat het boek van Van der Vlis geen waarde heeft. Toch denk ik dat het boek een bijdrage, zelfs een belangrijke bijdrage, levert aan de Vlaardingse kerkgeschiedenis. De hoofdstukken 14 tot en met 24, handelend over het ontstaan en de evolutie van de 'klein-rechtse kerken', vormen mijns inziens het beste deel van het boek. Van der Vlis schetst in deze hoofdstukken het ontstaan van kerkgenootschappen, die zich losmaakten van de oude Hervormde Kerk of afsplitsingen waren van deze. De beschrijving van de 'Afscheiding van 1834', het ontstaan van de 'Vrije Gereformeerde Gemeente' (1879), de 'Doleantie' (1887), 'Christelijke Gereformeerde Kerk' (1908), 'Vereniging' (1920), 'Vrijmaking' (1945) en 'Nederlands Gereformeerde Kerk' (1969) in het Vlaardingse voegt meerdere nieuwe gegevens toe aan hetgeen ons door het boek van M.den Admirant, *Kerkmensen in Vlaardingen* (Vlaardingen 1974), reeds bekend was. Het overzicht geeft een redelijk duidelijk beeld van de wording van de diverse genootschappen, vaak gepaard gaande met een intense strijd tussen lidmaten onderling, maar vooral ook tussen kerkeraden en predikanten. De geestelijke redenen van de diverse afscheidingen worden uitvoerig belicht, hetgeen het ontstaan daarvan verduidelijkt. De vele namen en foto's van predikanten en lidmaten zullen bij veel lezers reacties van herkenning teweeg brengen.

De opmaak van het boek laat helaas te wensen over. Zo moeten we de inhoudsopgave achterin het boek zoeken, hetgeen voor een zelfstandige publicatie ongebruikelijk en onpraktisch is. De illustraties zijn over het algemeen scherp afgedrukt. Het kerkzegel van de Hervormde kerk op pag.53 staat echter 'op zijn kop' en de foto van sarcofaag met skelet, gevonden in de Grote Kerk, vertoont hetzelfde euvel. De voetnoten worden onnodig uitgesplitst in een a,b,c en d-onderverdeling. Het doornummeren van de noten, eventueel per

hoofdstuk, had aan duidelijkheid doen winnen. Een opvallend feit is dat het eerder vermelde boek van Den Admirant in de bronvermelding (een literatuurlijst zoekt men tevergeefs) ontbreekt. Als overzichtswerk van de kerkgeschiedenis van Vlaardingen sedert de reformatie had dit boek toch zeker vermeld moeten worden.

Al met al zou ik de geïnteresseerden in de negentiende- en twintigste- eeuwse geschiedenis van de 'orthodoxe' Vlaardingse kerkgenootschappen willen aanraden het boek van Van der Vlis aan te schaffen. Voor de geschiedenis van de katholieke, remonstrantse, doperse, hervormde en gereformeerde kerken zal men echter andere literatuur moeten raadplegen. Deze komt er in het boek bekaaid af, ondanks de titel 'Vlaardingen; dertien eeuwen kerkgeschiedenis'.

Kerkgebouwen in Vlaardingen

Een verfrissend nieuw boek is *Kerkgebouwen in Vlaardingen* van de hand van Wouter den Breems. De auteur geeft in zijn 'Ten Geleide' te kennen dat in het verleden middels publicaties veel aandacht is besteed aan de kerkgeschiedenis maar dat de kerkgebouwen zelf nog nooit onderwerp van een boek waren. Dit bevreedde Den Breems, en met hem waarschijnlijk velen, want 'Is het niet het bedehuis waar men zijn hoogste gevoelens beleefde en er ook zijn vreugde en verdriet bracht?'. Aan de hand van foto's, en een enkele keer een tekening, toont de schrijver de schat aan kerken die Vlaardingen rijk is. Het grote aantal kerken werd mede bepaald door de versplintering in diverse kerkelijke genootschappen in de negentiende en twintigste eeuw van de oorspronkelijke Hervormde Kerk (zie in dit verband bijvoorbeeld het hiervoren behandelde boek van Van der Vlis). Maar ook door herbouw en het groeiend aantal gelovigen werd het aantal kerken in Vlaardingen steeds verder uitgebreid, tot in 1993 aan toe (Kerk van de Nazarener aan de Zwanensingel). Het boek doorbladerend komt de lezer al snel tot de

conclusie dat echter veel van de oorspronkelijk 44 door Den Breems behandelde kerken in de loop der tijd zijn verdwenen. Opvallende kerken (vanwege hun uiterlijk of omvang tussen woonhuizen ingeklemd) als de *Kuiperstraatkerk* aan de Kuiperstraat of de *Landstraatkerk* aan de Landstraat zijn inmiddels uit het straatbeeld verdwenen. Deze karakteristieke gebouwen vielen ten offer aan de beruchte saneringen van de stadskern in de jaren vijftig en zestig. In dezelfde tijd moest ook de rooms-katholieke *Sint Joannes de Dooperkerk* aan de Hoogstraat, met uitzondering van toren en pastorie, het ontgelden. Niet een, soms blinde, sloopwoede maar ernstige verzakkingen waren de reden voor sloop. Een voor Vlaardingen uitzonderlijk 'rijk' gebouw, een ontwerp van de bekende architect P.J.H. Cuypers, werd toen ingeruild voor een nieuwbouwkerk, die op dezelfde locatie werd herbouwd. Bij nadere beschouwing van de interieurfoto's van de oude en nieuwe kerk valt het verschil in religieuze versiering op; de oude kerk uitbundig verfraaid met wandschilderingen, glas-in-lood ramen, preekstoel en beelden, en de nieuwe kerk voor katholieke begrippen uiterst sober, haast gelijk aan een protestantse kerk. Veel aandacht wordt er, terecht, geschonken aan de *Grote Kerk* op de Markt. In de begeleidende tekst geeft Den Breems aan zich in de bestaande literatuur over de kerk verdiept te hebben en de nieuwste visies over het ontstaan, die niet geheel in overeenstemming met elkaar zijn, voorzichtig te hebben verwerkt. De beknopte beschrijving geeft een overzichtelijke geschiedenis van de kerk met de diverse voorgangers, verbouwingen en aanbouwsels. Een plattegrond had hierbij handig geweest maar valt buiten het kader van het boek. Het kerkenboek is een echte 'aanrader' voor de liefhebber van 'oud-Vlaardingen' en de geïnteresseerde in kerkgebouwen. De enige kerk die Den Breems vergeten moet zijn is de kerk van het klooster aan de Waalstraat, die hier in de vijftiende en zestiende eeuw gestaan heeft.

SPONSORS VAN JUBILEUM

In het vorige Tijd-Schrift beloofden wij u de volledige lijst van sponsors van ons jubileum te geven. Belofte maakt schuld. Hierbij de lijst in kwestie. De activiteiten die de Historische Vereniging Vlaardingen in dit kader organiseerde zijn (mede) mogelijk gemaakt door de volgende gulle gevers. De opgave is in willekeurige volgorde per 1 juli 1992:

Gemeente Vlaardingen
Stichting Schiedam Vlaardingen (Spaarbank) Fonds
Unilever Research Laboratorium
Drukkerij Stout
Shell Nederland Raff./Chemie BV.
Lever BV
Fontijne Holland BV.
Sneldrukkerij-Copyshop A. Ouwendijk & Zn
Comité Ambacht '50

Hoek Loos in Schiedam
G. Nieuwstraten Gzn. Vishandel Haringinleggerij
Fa. Warmelo & Van der Drift
Haringhandel Kwakkelstein
Frans Swarttouw BV.

H. Bakker
Cency Drogisterij
Landman Vlaardingen BV Volvo Dealer
Jac. Verkuil Bloemist
Winzo Room- & Consumptieijsfabriek
Geluk en Treurniet Architectenburo
Bakker Frans Hazenberg

Den Draak Collecties BV
Mol & Partners BV
Bistro restaurant De Koperen Kap
Klaasse & Klaasse

Open Haarden Centrum
Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland
Hoogheemraadschap van Delfland
Recreatieschap Midden-Delfland
ServiceTeam Vlaardingen
R.F. van der Heiden, apotheker
P.M. Quakkelstein
C.P.M. Maarleveld jr.
Stichting Scoutshop Vlaardingen
Stichting Arie van Westfonds
Frans Kuil BV Party Service
Van Lopik Alkaté
P. de Kok brood- en banketbakkerij

Vellekoop's Kaashandel
Banketbakkerij Jan Boer BV
Apotheek Backer
De Zeeman Koffie-Thee-Tabak en Sigaren
Poppe Goet/Mini Mundus Nederland
De Gasterij
Nuijten Van der Weerdt Advocaten
Automobilbedrijf P.A. v.d Kooij BV
Henk Binnema/Eric Hulsman, sier- en edelsmeden
Bloemenpaviljoen De Visbank
Fa. De Zeeuw
Fam. A.O. van der Velde
De Hoogkamer, Vlaardingen

Nivon, afd. Vlaardingen
Smederij Daub

Harteveld Patat
R. Drop (Rijkestraat 6-8)
St. Community Service
Ver. De Verzamelaar, afd. Vlaardingen
St. Voormalige Weeshuis, Vlaardingen
Riccio, kapsalon De Eenhoorn

Rondom de Markt (muziekdag):
Prentenkabinet P. v.d. Hoeven
Van Roon Beheer BV
Galerie Groen
De Bon Goût
B.v.d. Meer
Bar/bistro Het Scheele Hoekje
H. van Toor Jzn. Distill. BV

Schoonmaakbedrijf Heto BV
Fysiotherapie MARKT 35 (W. Don)
Café De Oude Markt
Restaurant De Elegast
Het Waaiyat Wonen
St Onderwijsbegeleidingsdienst Nieuwe Waterweg-Noord
Drie Suisses Winkel
Verhart & Koene Fijnhoutbewerking

Bewoners van de Markt
Fam. Dorsman
Fam. Van der Vlis
Fam. Van Schaik

J. van Dorp - C. Maarleveld
M. Arons
Fam. Tsang
Fam. Koster
Fam. De Baan

Alle gevers onze hartelijke dank.

OPROEP

Een tweetal oproepen deze keer op ongeveer hetzelfde gebied. Van de Commissie Historische Publikaties ontvingen wij de volgende oproep die wij gaarne weergeven. Van de redactie van 'Netwerk' ontvingen wij een mededeling van ten aanzien van de 'Hoogendijk Prijs' die wij uiteraard eveneens met genoegen weergeven: Hoe meer activiteit op dit gebied hoe beter!

1) Van de Commissie Historische Publikaties:

KOPIJ GEVRAAGD

'Geachte lezers en lezeressen van Tijd-Schrift,
De Commissie Historische Publikaties van de Historische Vereniging Vlaardingen is - als altijd - naarstig op zoek naar mensen die een interessante, gedegen bijdrage kunnen leveren aan het Historische Jaarboek Vlaardingen. Nu bent u misschien zelf op dit ogenblik bezig met een onderzoek naar een aspect van de Vlaardingse geschiedenis of heeft u in het verleden al eens onderzoek gedaan. Zou het dan niet mogelijk zijn de resultaten van dat onderzoek in een artikel voor één van de komende Jaarboeken te verwerken? En wanneer u zelf niet tot de groep potentiële auteurs behoort, kent u wellicht iemand in uw omgeving die u tot schrijven zou kunnen aanzetten? Tijdens één van haar laatste vergaderingen heeft onze commissie aan aantal onderwerpen genoemd waarvan het aardig zou zijn wanneer daarvoor eens iets meer bekend werd. Een greep hieruit: het marktwezen in Vlaardingen; bruggen in Vlaardingen; waterstokers annex snoepwinkels in Vlaardingen; Vlaardingse schrijvers en dichters; de na-oorlogse geschiedenis van Vlaardingen; een selectie slechts uit de talloze mogelijkheden die de geschiedenis van Vlaardingen biedt aan nieuwsgierige, serieuze

onderzoekers die ook voor derden het verleden van de stad willen doen herleven.

Mocht deze oproep u op interessante gedachten of, liever nog, op het bestaan/ontstaan van artikelen brengen, aarzelt u niet en neemt u contact op met de coördinator van de jaarboekactiviteiten, de heer Jan van Hees, Berkendreef 79, Vlaardingen. Dank voor uw medewerking.

Commissie Historische Publikaties

2) Van de redactie van 'Netwerk':

HOOGENDIJK PRIJS

De Vereniging Vrienden van het Visserijmuseum stelt in 1993 voor de eerste maal de Hoogendijk Prijs beschikbaar ter bekroning van een oorspronkelijke en niet eerder gepubliceerde studie op het gebied van de geschiedenis van de Nederlandse zeevisserij (minimaal 7000 woorden). De prijs bestaat uit een geldbedrag van f 1.000,-. Door inzending verklaart men zich akkoord met eventuele publikatie in het tijdschrift 'Netwerk' van deze vereniging. Inzendingen voor de Hoogendijk Prijs 1993 zullen beoordeeld worden door een jury bestaande uit prof. dr. J.R. Bruin, mevrouw dr. E.S. van Eijck van Heslinga, drs. R. van Ginkel en dhr. M.A. Struijs.

Gegadigden kunnen zich voor toezending van het reglement, richtlijnen voor auteurs of voor nadere informatie wenden tot de redactie-secretaris van 'Netwerk'. Dit is drs. A.O. van der Velde, Westhavenkade 38, 3131 AD Vlaardingen (telefoonnummer na 18.00 uur: 010 - 4345598) of tot de heer dr. J.P. van der Voort, telefoonnummer (na 18.30 uur): 010 - 4743606. De sluitingstermijn voor de inzending is 31 augustus 1993.

BOEKEN

'**VLAARDINGEN, dertien eeuwen kerkgeschiedenis**'. In 24 hoofdstukken voert de auteur W.J. van der Vlis de lezer vanuit de grijze oudheid langs de Reformatie en de Doleantie naar de Vrijmaking in 1945 en daarna. Het boek is verschenen in de vorm van een genaaide paperback en voorzien van ongeveer 60 foto's. In dit Tijd-Schrift treft u een recensie aan over deze uitgave.

Te koop in de boekhandel. Prijs f 27,95.

'**KERKGEBOUWEN IN VLAARDINGEN**'. 'Noblesse oblige': als voorzitter van onze vereniging ontkom je bijna niet aan de plicht af en toe een stuk lokale geschiedenis op de markt te brengen. Wouter den Breems had dat goed gezien. In een fraai ogend boek van 72 pagina's schetst hij een alfabetisch overzicht van de kerken die in Vlaardingen stonden en staan. In dit Tijd-Schrift treft u een recensie aan over deze uitgave. (ISBN-nr: 90-9005719-6)

Te koop in de boekhandel en bij de auteur. Prijs f 24,95.

'**VLAARDINGSE COMPONISTEN**'. Op een meer dan zonnige dag, namelijk 23 mei 1992, organiseerde onze vereniging de Muzikale Dag. Ter gelegenheid daarvan stelde de artistiek en muzikaal leider van deze dag, Ton Stolk, samen met Ron Boers een boekje samen over Vlaardingse componisten.

Het boekwerkje is een uitgave van de Historische Vereniging Vlaardingen en is te koop op haar lezingen-avonden en bij de afdeling Verkoop Losse Uitgaven (adres: zie de achterflap van dit Tijd-Schrift). Het is bovendien in de boekhandel verkrijgbaar. Prijs: f 10,--.

REGISTER. Enige tijd geleden heeft Wouter den Breems tussen de bedrijven door een inventarisatie gemaakt van de onderwerpen die voorkomen in de tot nu toe uitgegeven *Tijd-Schriften* en van de *Historische Jaarboeken Vlaardingen*. Van deze gegevens is een klein boekje gemaakt. Vooral voor (amateur)-historici onmisbare informatie.

Het werkje is te koop voor een paar gulden op de lezingenavonden en bij de auteur.

JAARBOEKEN TE KOOP. Tijdens lezingenavonden en bij de afdeling Verkoop Losse Uitgaven (adres zie omslag) zijn er oude Jaarboeken van onze vereniging te koop. Met uitzondering van het Jaarboek van 1982 is de serie 1977 tot en met 1987 in de aanbieding. Prijs per stuk *f* 7,50. Vijf boeken kunt u kopen voor de prijs van *f* 35,--.

AGENDA

Donderdag 25 februari 1993

'De Broekpolder'. Een onderwerp, dat politiek gezien op dit moment sterk in de belangstelling staat. We hebben Frans W. Assenberg bereid gevonden om ons over zijn studie ten aanzien van de vroegere bewoners van dit gebied en hun boerderijen te komen vertellen.

We beleggen deze bijeenkomst dit keer in het nieuwe Wijkcentrum Holy aan de Aristide Briandring, nabij het nieuwe gedeelte van Winkelcentrum De Loper. Het centrum is bereikbaar per auto via de Churchillsingel. Bus 52 stopt bijna voor de deur (Jean Monetring). Aanvang: 20.00 uur, zaal open 19.45 uur.

Dinsdag 23 maart 1993

JAARVERGADERING!

Deze avond bestaat uit twee gedeelten: allereerst de *Jaarvergadering* die om **19.30 uur** begint. De jaarstukken voor de vergadering zijn in dit Tijd-Schrift opgenomen.

Na de pauze, even na **half negen**, is het woord aan de heer C.O.A. Schimmelpenninck van der Oije, stadsarchivaris van Rotterdam. Hij zal - ter afsluiting van ons geslaagd jubileumjaar - een lezing houden over '*Geschiedbeoefening als liefhebberij*', waarin vele bekende en onbekende activiteiten op het vlak van de geschiedbeoefening aan de orde komen. Het gaat dan om onder andere straatnaamgeving, genealogie, huizen-onderzoek, enzovoort. Plaats van samenkomst: de zaal van de Bethelkerk aan de Burg. Verkadesingel.

Dinsdag 20 april 1993

'Het nieuwe stadscentrum op komst'. Op deze avond keren we terug naar de jaren vijftig en zestig. Net als nu stond toen het Vlaardingse centrum behoorlijk op z'n kop. Onze voorzitter Wout C. den Breems maakte een aantal dia's van die veranderingen. Hij zal u nog eens een kijkje gunnen in al die hofjes en stegen van weleer. Ook zullen die avond nog één of meer Vlaardingse films worden vertoond. Met deze avond komt er dan weer een passend einde aan de lezingencyclus van dit seizoen.

De lezing wordt gehouden in zaal Triangel. Aanvang: 20.00 uur, zaal open 19.45 uur.

Dinsdag 25 mei 1993

'Op excursie naar Utrecht'. Als voorbereiding op de excursie naar Utrecht organiseren wij een 'Utrechtse avond'. Ons bestuurslid Hans Mathijssen zal aan de hand van dia's een uitgebreide indruk geven van alle zaken die u tijdens de excursie kunt verwachten. Maar dat niet alleen: wanneer u niet aan de excursie deelneemt, is dit een avond bij uitstek om kennis te nemen van al het fraais dat een andere Nederlandse stad te bieden heeft. (Hans Mathijssen is onze eigen stadsarchivaris maar daarvoor was hij werkzaam in het Archief van de Domstad). U bent van harte welkom in de (boven)-zaal van de pastorie van de St. Joannes de Dooperkerk (aan de Hoogstraat, naast de Kuiperstoren). Aanvang: 20.00 uur, zaal open 19.45 uur.

Zaterdag 25 september 1993

EXCURSIE NAAR UTRECHT. De juni-excursie zal dit jaar plaatsvinden op 25 september. Meer gegevens hierover kunt u elders in dit nummer lezen.

IN HET VOLGENDE TIJD-SCHRIFT (*onder voorbehoud*)

MIJMERINGEN VAN EEN VLAARDINGSE WAKER, artikel over Vlaardings dialect. Door Paul Feelders en Cees Kleywegt

UIT DE HISTORIE VAN HET ONDERWIJS TE VLAARDINGEN. Door J.W. van der Vlis

Artikel in wording over de doorbraak van de Westhavenplaats en de veranderingen van het Liesveld. Door W.C. den Breems.

- Verenigingsmededelingen en dergelijke.

HISTORISCHE VERENIGING VLAARDINGEN

Secretariaat/ledenadministratie

C.J. Har
Prins Bernhardlaan 12
3135 JB Vlaardingen
Tel. nr. 010 - 4347063

Postgiro

750978 t.n.v. de penningmeester

Penningmeester

J.J. Westerdijk
Holysingel 610
3136 LM Vlaardingen
Tel. nr. 010 - 4747434

Verkoop losse uitgaven

W.C. den Breem
Arnold Hoogvlietstraat 69
3134 CB Vlaardingen
Tel. nr. 010 - 4346864

Lezingencommissie

A. Ouwendijk
Kortedijk 16 a-b
3134 HB Vlaardingen
Tel. nr. 010 - 4353322

Redactie-adres Tijd-Schrift

F.W. Assenberg
Riouwlaan 63
3131 NK Vlaardingen
Tel. nr. 010 - 4342890
